

На основу члана 83. тачка 3. Устава Републике Србије, доносим

Указ о проглашењу Породичног закона

Проглашава се Породични закон, који је донела Народна скупштина Републике Србије, на седници Првог ванредног заседања Народне скупштине Републике Србије у 2005. години, 17. фебруара 2005. године.

ПР број 7

У Београду, 18. фебруара 2005. године

Председник Републике,

Борис Тадић, с.р.

Породични закон

Закон је објављен у "Службеном гласнику РС", бр. 18/2005 од 24.2.2005. године. Види: [Решење УС РС, IV бр. 296/2005 - 101/2009-39](#). Види: [Одлуку УС РС, IV бр. 347/2005 - 18/2011-55](#). Види: [чл. 507. ст. 2. Закона - 72/2011-73](#).

Први део

ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ

Садржина закона

Члан 1.

Овим законом уређују се: брак и односи у браку, односи у ванбрачној заједници, односи детета и родитеља, усвојење, хранитељство, старатељство, издржавање, имовински односи у породици, заштита од насиља у породици, поступци у вези са породичним односима и лично име.

Породица

Члан 2.

- (1) Породица ужива посебну заштиту државе.
- (2) Свако има право на поштовање свог породичног живота.

Брак

Члан 3.

- (1) Брак је законом уређена заједница живота жене и мушкарца.
- (2) Брак се може склопити само на основу слободног пристанка будућих супружника.
- (3) Супружници су равноправни.

Ванбрачна заједница

Члан 4.

(1) Ванбрачна заједница је трајнија заједница живота жене и мушкарца, између којих нема брачних сметњи (ванбрачни партнери).

(2) Ванбрачни партнери имају права и дужности супружника под условима одређеним овим законом.

+ **Види:**

[Одлуку УС РС - 18/2011-55.](#)

+ [Судска пракса](#)

+ [Правна мишљења](#)

Рађање, мајка и дете

Члан 5.

- (1) Жена слободно одлучује о рађању.
- (2) Мајка и дете уживају посебну заштиту државе.

Дете

Члан 6.

(1) Свако је дужан да се руководи најбољим интересом детета у свим активностима које се тичу детета.

(2) Држава има обавезу да предузима све потребне мере за заштиту детета од

занемаривања, од физичког, сексуалног и емоционалног злостављања те од сваке врсте експлоатације.

(3) Држава има обавезу да поштује, штити и унапређује права детета.

(4) Дете рођено ван брака има једнака права као дете рођено у браку.

(5) Усвојено дете има једнака права према усвојитељима као дете према родитељима.

(6) Држава је дужна да детету без родитељског старања обезбеди заштиту у породичној средини увек када је то могуће.

+ Судска пракса

+ Правна мишљења

Родитељи

Члан 7.

(1) Родитељско право припада мајци и оцу заједно.

(2) Родитељи су равноправни у вршењу родитељског права.

(3) Забрањена је злоупотреба родитељског права.

(4) Усвојитељи имају правни положај родитеља.

Идржавање

Члан 8.

(1) Идржавање је право и дужност чланова породице одређених овим законом.

(2) Одрцање од права на идржавање нема правног дејства.

+ Судска пракса

Имовински односи

Члан 9.

Имовински односи у породици уређују се законом, а могу се уређивати и споразумно, у складу са овим законом.

Насиље у породици

Члан 10.

(1) Забрањено је насиље у породици.

(2) Свако има, у складу са законом, право на заштиту од насиља у породици.

+ Судска пракса

Пунолетство и пословна способност

Члан 11.

- (1) Пунолетство се стиче са навршеном 18. годином живота.
- (2) Потпуна пословна способност стиче се пунолетством и склапањем брака пре пунолетства уз дозволу суда.
- (3) Суд може дозволити стицање потпуне пословне способности малолетном лицу које је навршило 16. годину живота, а постало је родитељ и достигло је телесну и душевну зрелост потребну за самостално старање о сопственој личности, правима и интересима.
- (4) О дозволи из ст. 2. и 3. овог члана суд одлучује у ванпарничном поступку.

Орган старатељства

Члан 12.

- (1) Послове заштите породице, помоћи породици и старатељства, у смислу овог закона, врши центар за социјални рад (у даљем тексту: орган старатељства).
- (2) Када орган старатељства у обављању послова утврђених овим законом решава у управним стварима, обавља ове послове као поверене.
- (3) Организацију рада органа старатељства, стандарде стручног рада те садржај и начин вођења евиденције и документације прописује министар надлежан за породичну заштиту.

Лично име

Члан 13.

- (1) Свако има право на лично име.
- (2) Право на лично име стиче се рођењем.
- (3) Лично име се може променити под условима одређеним овим законом.

Надзор

Члан 14.

- (1) Надзор над радом органа старатељства врши министарство надлежно за породичну заштиту.
- (2) Надзор над стручним радом органа старатељства врши министарство надлежно за породичну заштиту.
- (3) Министар надлежан за породичну заштиту прописује начин вршења надзора над стручним радом органа старатељства.

Други део

БРАК

I. СКЛАПАЊЕ БРАКА

Различитост полова, изјава воље и надлежност

Члан 15.

Брак склапају два лица различитог пола давањем изјава воље пред матичарем.

Заједница живота

Члан 16.

Брак се склапа ради остваривања заједнице живота супружника.

± Судска пракса

Сметње за склапање брака

Брачност

Члан 17.

Брак не може склопити лице које је већ у браку.

Неспособност за расуђивање

Члан 18.

Брак не може склопити лице које је неспособно за расуђивање.

Крвно сродство

Члан 19.

Брак не могу склопити крвни сродници у правој линији, а од сродника у побочној линији брак не могу склопити: рођени брат и сестра, брат и сестра по оцу или мајци, стриц и синовица, ујак и сестричина, тетка и братанац, тетка и сестрић, деца рођене браће и сестара, те деца браће и сестара по оцу или мајци.

Адоптивно сродство

Члан 20.

Сродство засновано усвојењем (адоптивно сродство) представља сметњу за склапање брака на исти начин као и крвно сродство.

Тазбинско сродство

Члан 21.

(1) Брак не могу склопити тазбински сродници у првом степену праве линије: свекар и снаха, зет и ташта, очух и пасторка те маћеха и пасторак.

(2) Суд може, из оправданих разлога, дозволити склапање брака између тазбинских сродника из става 1. овог члана.

Старатељство

Члан 22.

Брак не могу склопити старатељ и штићеник.

Малолетство

Члан 23.

(1) Брак не може склопити лице које није навршило 18. годину живота.

(2) Суд може, из оправданих разлога, дозволити склапање брака малолетном лицу које је навршило 16. годину живота, а достигло је телесну и душевну зрелост потребну за вршење права и дужности у браку.

Слобода воље

Члан 24.

Брак не може склопити лице чија воља није слободна.

II. ДЕЈСТВА БРАКА

Заједница живота, поштовање и помагање

Члан 25.

Супружници су дужни да воде заједнички живот те да се узајамно поштују и помажу.

+ Судска пракса

+ Правна мишљења

Избор рада и занимања

Члан 26.

Супружници су независни у избору рада и занимања.

Место становања и заједничко домаћинство

Члан 27.

Супружници споразумно одређују место становања и одлучују о вођењу заједничког домаћинства.

Изражавање

Члан 28.

Супружници су дужни да се узајамно издржавају под условима одређеним овим законом.

Имовински односи

Члан 29.

(1) Имовина супружника може бити заједничка и посебна имовина.

(2) Супружници могу, под условима одређеним овим законом, своје имовинске односе уредити брачним уговором.

III. ПРЕСТАНАК БРАКА

Начини престанка брака

Члан 30.

(1) Брак престаје смрћу супружника, поништењем и разводом.

(2) Брак престаје поништењем и разводом на дан правноснажности пресуде о поништењу односно разводу.

(3) Брак престаје поништењем ако је ништав или рушљив, у складу са овим законом.

+ Судска пракса

Ништавост брака

Различитост полова, изјава воље и надлежност

Члан 31.

Брак је ништав ако су га склопила два лица истог пола, ако изјаве воље супружника нису биле потврдне или ако брак није склопљен пред матичарем.

+ Судска пракса

Заједница живота

Члан 32.

(1) Брак је ништав ако није склопљен ради остваривања заједнице живота супружника.

(2) Брак између лица из става 1. овог члана неће се поништити ако је заједница живота супружника накнадно успостављена.

+ Судска пракса

Брачност

Члан 33.

(1) Брак је ништав ако је склопљен за време трајања ранијег брака једног супружника.

(2) Нови брак неће се поништити ако је ранији брак у међувремену престао.

+ Судска пракса

Неспособност за расуђивање

Члан 34.

(1) Брак је ништав ако га је склопило лице неспособно за расуђивање.

(2) Ако лице из става 1. овог члана накнадно постане способно за расуђивање, брак је рушљив.

+ Судска пракса

Сродство

Члан 35.

(1) Брак је ништав ако су га међусобно склопили крвни, адоптивни или тазбински сродници између којих није дозвољено склапање брака.

(2) Брак између тазбинских сродника из става 1. овог члана не мора се поништити ако постоје оправдани разлози.

+ Судска пракса

Старатељство

Члан 36.

Брак је ништав ако су га међусобно склопили старатељ и штићеник.

Рушљивост брака

Малолетство

Члан 37.

- (1) Брак је рушљив ако га је склопило малолетно лице без дозволе суда.
- (2) Брак малолетника не мора се поништити ако се задовоље услови из члана 23. став 2. овог закона.

Принуда

Члан 38.

- (1) Брак је рушљив ако је на његово склапање супружник пристао под принудом.
- (2) Принуда постоји када је други супружник или неко трећи силом или претњом изазвао оправдан страх код супружника и када је он због тога пристао на склапање брака.
- (3) Страх се сматра оправданим када се из околности види да је угрожен живот, тело или друго значајно добро једног или другог супружника односно трећег лица.

Заблуда

Члан 39.

- (1) Брак је рушљив када је на његово склапање супружник пристао у заблуди о личности другог супружника или о некој његовој битној особини.
- (2) Заблуда о личности постоји када је супружник мислио да склапа брак са једним лицем, а склопио је брак са другим лицем (заблуда о физичкој личности), односно када је склопио брак са лицем са којим је желео, али то лице није оно за које се издавало (заблуда о грађанској личности), а супружник који је у заблуди не би склопио брак да је за то знао.
- (3) Заблуда о некој битној особини постоји када се ради о таквој особини због које супружник који је у заблуди не би склопио брак да је за њу знао.

+ Судска пракса

Развод брака

Споразум о разводу

Члан 40.

- (1) Супружници имају право на развод брака ако закључе писмени споразум о разводу.
- (2) Споразум о разводу обавезно садржи и писмени споразум о вршењу родитељског права и писмени споразум о деоби заједничке имовине.
- (3) Споразум о вршењу родитељског права може имати облик споразума о заједничком вршењу родитељског права или споразума о самосталном вршењу родитељског права.

+ Судска пракса

Развод по тужби

Члан 41.

Сваки супружник има право на развод брака ако су брачни односи озбиљно и трајно поремећени или ако се објективно не може остваривати заједница живота супружника.

+ Судска пракса

Трећи део

ОДНОСИ ДЕТЕТА И РОДИТЕЉА

I. ПОРОДИЧНИ СТАТУС ДЕТЕТА

1. Материнство и очинство

Материнство

Члан 42.

Мајка детета јесте жена која га је родила.

Утврђивање материнства судском одлуком

Члан 43.

(1) Ако жена која је родила дете није уписана у матичну књигу рођених као мајка детета, њено материнство може бити утврђено правноснажном судском пресудом.

(2) Право на утврђивање материнства имају дете и жена која тврди да је мајка детета.

+ Судска пракса

Оспоравање материнства

Члан 44.

(1) Материнство жене која је уписана у матичну књигу рођених као мајка детета - може бити оспорено.

(2) Право на оспоравање материнства имају: дете, жена која је уписана у матичну књигу рођених као мајка детета, жена која тврди да је мајка ако истом тужбом тражи и утврђивање свог материнства, те мушкарац који се по овом закону сматра оцем детета.

(3) Није допуштено оспоравање материнства утврђеног правноснажном судском пресудом.

(4) Није допуштено оспоравање материнства после усвојења детета.

(5) Није допуштено оспоравање материнства после смрти детета.

Очинство

Члан 45.

(1) Оцем детета које је рођено у браку сматра се муж мајке детета.

(2) Оцем детета које је рођено у року од 300 дана од дана престанка брака сматра се муж мајке детета из тог брака ако је брак престао смрћу мужа и ако мајка није склопила нови брак у том року.

(3) Оцем детета које је рођено у новом браку сматра се муж мајке детета из тог брака.

(4) Оцем детета које је рођено ван брака сматра се мушкарац чије је очинство утврђено признањем, односно чије је очинство утврђено правноснажном судском пресудом.

+ Судска пракса

Ко може да призна очинство

Члан 46.

Очинство може да призна мушкарац који је навршио 16. годину живота и који је способан за расуђивање.

Када се може признати очинство

Члан 47.

(1) Очинство се може признати само ако је дете живо у тренутку признања.

(2) Изузетно, признање очинства производи дејство иако је дато пре рођења детета, ако се дете живо роди.

Сагласност мајке

Члан 48.

(1) Са признањем очинства мора да се сагласи мајка ако је навршила 16. годину живота и ако је способна за расуђивање.

(2) Ако мајка не може дати сагласност, довољна је сагласност детета, под условом да је сагласност дата у складу са чланом 49. став 1. овог закона.

Сагласност детета

Члан 49.

(1) Са признањем очинства мора да се сагласи дете ако је навршило 16. годину живота и ако је способно за расуђивање.

(2) Ако дете не може дати сагласност, довољна је сагласност мајке.

Сагласност старатеља детета

Члан 50.

Ако ни мајка ни дете не могу дати сагласност, сагласност са признањем очинства даје старатељ детета уз претходну сагласност органа старатељства.

Како се може признати очинство

Члан 51.

(1) Изјава о признању очинства може се дати пред матичарем, органом старатељства или судом.

(2) Изјава о признању очинства може се дати и у тестаменту.

Опозивање признања

Члан 52.

Ни изјава о признању очинства, ни изјава о сагласности са признањем очинства - не може се опозвати.

Ништавост признања

Члан 53.

Ништаве су и изјава о признању очинства, и изјава о сагласности са признањем очинства, ако нису били испуњени услови за њихову пуноважност предвиђени овим законом.

Рушљивост признања

Члан 54.

Рушљиве су и изјава о признању очинства, и изјава о сагласности са признањем очинства, ако су дате под принудом или у заблуди.

Утврђивање очинства судском одлуком

Члан 55.

(1) Ако очинство није утврђено признањем, може бити утврђено правноснажном судском пресудом.

(2) Право на утврђивање очинства имају: дете, мајка и мушкарац који тврди да је отац детета.

+ Судска пракса

Оспоравање очинства

Члан 56.

(1) Очинство мушкарца који је уписан у матичну књигу рођених као отац детета - може бити оспорено.

(2) Право на оспоравање очинства имају: дете, мајка, муж мајке и мушкарац који тврди да је отац детета ако истом тужбом тражи и утврђивање свог очинства.

(3) Није допуштено оспоравање очинства утврђеног правноснажном судском пресудом.

(4) Није допуштено оспоравање очинства утврђеног признањем оним лицима која су се сагласила са признањем очинства.

(5) Није допуштено оспоравање очинства после усвојења детета.

(6) Није допуштено оспоравање очинства после смрти детета.

+ Судска пракса

2. Материнство и очинство у случају зачећа уз биомедицинску помоћ

Материнство

Члан 57.

(1) Мајка детета зачетог уз биомедицинску помоћ јесте жена која га је родила.

(2) Ако је дете зачето уз биомедицинску помоћ дарованом јајном ћелијом, материнство жене која је даровала јајну ћелију не може се утврђивати.

Очинство

Члан 58.

(1) Оцем детета које је зачето уз биомедицинску помоћ сматра се муж мајке, под условом да је за поступак биомедицински потпомогнутог оплођења дао писмени пристанак.

(2) Оцем детета које је зачето уз биомедицинску помоћ сматра се и ванбрачни партнер мајке, под условом да је за поступак биомедицински потпомогнутог оплођења дао писмени пристанак.

(3) Очинство мушкарца који се сматра оцем детета у смислу ст. 1. и 2. овог члана не може се оспоравати.

(4) Мушкарац који се сматра оцем детета у смислу ст. 1. и 2. овог члана има право на оспоравање очинства само ако дете није зачето поступком биомедицински потпомогнутог оплођења.

(5) Ако је дете зачето уз биомедицинску помоћ дарованим семеним ћелијама, очинство мушкарца који је даровао семене ћелије не може се утврђивати.

II. ДЕТЕ ПОД РОДИТЕЉСКИМ СТАРАЊЕМ

1. Права детета

Порекло

Члан 59.

- (1) Дете, без обзира на узраст, има право да зна ко су му родитељи.
- (2) Право детета да зна ко су му родитељи може бити ограничено само овим законом.
- (3) Дете које је навршило 15. годину живота и које је способно за расуђивање може извршити увид у матичну књигу рођених и у другу документацију која се односи на његово порекло.

Живот са родитељима

Члан 60.

- (1) Дете има право да живи са родитељима и право да се родитељи о њему старају пре свих других.
 - (2) Право детета да живи са родитељима може бити ограничено само судском одлуком када је то у најбољем интересу детета.
 - (3) Суд може донети одлуку о одвајању детета од родитеља ако постоје разлози да се родитељ потпуно или делимично лиши родитељског права или у случају насиља у породици.
 - (4) Дете које је навршило 15. годину живота и које је способно за расуђивање може одлучити са којим ће родитељем живети.
- + Судска пракса**

Лични односи

Члан 61.

- (1) Дете има право да одржава личне односе са родитељем са којим не живи.
 - (2) Право детета да одржава личне односе са родитељем са којим не живи може бити ограничено само судском одлуком када је то у најбољем интересу детета.
 - (3) Суд може донети одлуку о ограничавању права детета да одржава личне односе са родитељем са којим не живи ако постоје разлози да се тај родитељ потпуно или делимично лиши родитељског права или у случају насиља у породици.
 - (4) Дете које је навршило 15. годину живота и које је способно за расуђивање може одлучити о одржавању личних односа са родитељем са којим не живи.
 - (5) Дете има право да одржава личне односе и са сродницима и другим лицима са којима га везује посебна блискост ако ово право није ограничено судском одлуком.
- + Судска пракса**

Развој детета

Члан 62.

(1) Дете има право на обезбеђење најбољих могућих животних и здравствених услова за свој правилан и потпун развој.

(2) Дете које је навршило 15. годину живота и које је способно за расуђивање може дати пристанак за предузимање медицинског захвата.

+ Судска пракса

Образовање детета

Члан 63.

(1) Дете има право на образовање у складу са својим способностима, жељама и склоностима.

(2) Дете које је навршило 15. годину живота и које је способно за расуђивање може одлучити коју ће средњу школу похађати.

+ Судска пракса

Пословна способност детета

Члан 64.

(1) Дете које није навршило 14. годину живота (млађи малолетник) може предузимати правне послове којима прибавља искључиво права, правне послове којима не стиче ни права ни обавезе и правне послове малог значаја.

(2) Дете које је навршило 14. годину живота (старији малолетник) може предузимати, поред правних послова из става 1. овог члана, и све остале правне послове уз претходну или накнадну сагласност родитеља, односно сагласност органа старатељства за правне послове из члана 193. став 3. овог закона.

(3) Дете које је навршило 15. годину живота може предузимати правне послове којима управља и располаже својом зарадом или имовином коју је стекло сопственим радом.

(4) Дете може предузимати и друге правне послове када је то предвиђено законом.

+ Судска пракса

Мишљење детета

Члан 65.

(1) Дете које је способно да формира своје мишљење има право слободног изражавања тог мишљења.

(2) Дете има право да благовремено добије сва обавештења која су му потребна за формирање свог мишљења.

(3) Мишљењу детета мора се посветити дужна пажња у свим питањима која га се тичу и у свим поступцима у којима се одлучује о његовим правима, а у складу са годинама и зрелошћу детета.

(4) Дете које је навршило 10. годину живота може слободно и непосредно изразити своје мишљење у сваком судском и управном поступку у коме се одлучује о његовим правима.

(5) Дете које је навршило 10. годину живота може се само, односно преко неког другог лица или установе, обратити суду или органу управе и затражити помоћ у остваривању свог права на слободно изражавање мишљења.

(6) Суд и орган управе утврђују мишљење детета у сарадњи са школским психологом односно органом старатељства, породичним саветовалиштем или другом установом специјализованом за посредовање у породичним односима, а у присуству лица које дете само изабере.

+ Судска пракса

Дужности детета

Члан 66.

(1) Дете је дужно да родитељима помаже у складу са својим годинама и зрелошћу.

(2) Дете које стиче зараду или има приходе од имовине дужно је да делимично подмирује потребе свог издржавања, односно издржавања родитеља и малолетног брата односно сестре, под условима одређеним овим законом.

2. Родитељско право

Смисао родитељског права

Члан 67.

Родитељско право изведено је из дужности родитеља и постоји само у мери која је потребна за заштиту личности, права и интереса детета.

+ Судска пракса

Садржина родитељског права

Старање о детету

Члан 68.

(1) Родитељи имају право и дужност да се старају о детету.

(2) Старање о детету обухвата: чување, подизање, васпитавање, образовање, заступање, издржавање те управљање и располагање имовином детета.

(3) Родитељи имају право да добију сва обавештења о детету од образовних и здравствених установа.

+ Судска пракса

Чување и подизање детета

Члан 69.

(1) Родитељи имају право и дужност да чувају и подижу дете тако ће се они лично старати о његовом животу и здрављу.

(2) Родитељи не смеју подвргавати дете понижавајућим поступцима и казнама које вређају људско достојанство детета и дужни су да дете штите од таквих поступака других лица.

(3) Родитељи не смеју остављати без надзора дете предшколског узраста.

(4) Родитељи могу привремено поверити дете другом лицу само ако то лице испуњава услове за старатеља.

+ Судска пракса

Васпитавање детета

Члан 70.

Родитељи имају право и дужност да са дететом развијају однос заснован на љубави, поверењу и узајамном поштовању, те да дете усмеравају ка усвајању и поштовању вредности емоционалног, етичког и националног идентитета своје породице и друштва.

+ Судска пракса

Образовање детета

Члан 71.

(1) Родитељи имају дужност да обезбеде основно школовање детету, а о даљем образовању детета дужни су да се старају према својим могућностима.

(2) Родитељи имају право да детету обезбеде образовање које је у складу са њиховим верским и етичким уверењима.

Заступање детета

Члан 72.

(1) Родитељи имају право и дужност да заступају дете у свим правним пословима и у свим поступцима изван граница пословне и процесне способности детета (законско заступање).

(2) Родитељи имају право и дужност да заступају дете у свим правним пословима и у свим поступцима у границама пословне и процесне способности детета, осим ако није другачије одређено законом (вољно заступање).

(3) Родитељи имају право да предузимају правне послове којима управљају и располажу приходом који је стекло дете млађе од 15 година.

+ Судска пракса

Издржавање детета

Члан 73.

Родитељи имају право и дужност да издржавају дете под условима одређеним овим законом.

+ Судска пракса

Управљање и располагање имовином детета

Члан 74.

Родитељи имају право и дужност да управљају и располажу имовином детета под условима одређеним овим законом.

Вршење родитељског права

Заједничко вршење родитељског права

Члан 75.

(1) Родитељи родитељско право врше заједнички и споразумно када воде заједнички живот.

(2) Родитељи родитељско право врше заједнички и споразумно и када не воде заједнички живот ако закључе споразум о заједничком вршењу родитељског права и ако суд процени да је тај споразум у најбољем интересу детета.

+ Судска пракса

Споразум о заједничком вршењу родитељског права

Члан 76.

(1) Споразумом о заједничком вршењу родитељског права родитељи детета писмено се саглашавају да ће родитељска права и дужности обављати заједнички, међусобним споразумевањем, које мора бити у најбољем интересу детета.

(2) Саставни део споразума о заједничком вршењу родитељског права јесте и споразум о томе шта ће се сматрати пребивалиштем детета.

+ Судска пракса

Самостално вршење родитељског права

Члан 77.

(1) Један родитељ сам врши родитељско право када је други родитељ непознат, или је умро, или је потпуно лишен родитељског права односно пословне способности.

(2) Један родитељ сам врши родитељско право када само он живи са дететом, а суд још није донео одлуку о вршењу родитељског права.

(3) Један родитељ сам врши родитељско право на основу одлуке суда када родитељи не воде заједнички живот, а нису закључили споразум о вршењу родитељског права.

(4) Један родитељ сам врши родитељско право на основу одлуке суда када родитељи не

воде заједнички живот, а закључили су споразум о заједничком или самосталном вршењу родитељског права, али суд процени да тај споразум није у најбољем интересу детета.

(5) Један родитељ сам врши родитељско право на основу одлуке суда када родитељи не воде заједнички живот ако закључе споразум о самосталном вршењу родитељског права и ако суд процени да је тај споразум у најбољем интересу детета.

+ Судска пракса

Споразум о самосталном вршењу родитељског права

Члан 78.

(1) Споразум о самосталном вршењу родитељског права обухвата споразум родитеља о поверавању заједничког детета једном родитељу, споразум о висини доприноса за издржавање детета од другог родитеља и споразум о начину одржавања личних односа детета са другим родитељем.

(2) Споразумом о самосталном вршењу родитељског права преноси се вршење родитељског права на оног родитеља коме је дете поверено.

(3) Родитељ који не врши родитељско право има право и дужност да издржава дете, да са дететом одржава личне односе и да о питањима која битно утичу на живот детета одлучује заједнички и споразумно са родитељем који врши родитељско право.

(4) Питањима која битно утичу на живот детета, у смислу овог закона, сматрају се нарочито: образовање детета, предузимање већих медицинских захвата над дететом, промена пребивалишта детета и располагање имовином детета велике вредности.

+ Судска пракса

Надзор над вршењем родитељског права

Превентивни надзор

Члан 79.

Превентивни надзор над вршењем родитељског права обавља орган старатељства када доноси одлуке којима омогућава родитељима да врше родитељско право, а које су му стављене у надлежност овим законом.

Корективни надзор

Члан 80.

(1) Корективни надзор над вршењем родитељског права обавља орган старатељства када доноси одлуке којима исправља родитеље у вршењу родитељског права.

(2) У обављању корективног надзора орган старатељства доноси одлуке којима:

1. упозорава родитеље на недостатке у вршењу родитељског права;

2. упућује родитеље на разговор у породично саветовалиште или у установу специјализовану за посредовање у породичним односима;

3. захтева од родитеља да положи рачун о управљању имовином детета.

(3) У обављању корективног надзора орган старатељства покреће и судске поступке у складу са законом.

+ Судска пракса

Лишење родитељског права

Потпуно лишење родитељског права

Члан 81.

(1) Родитељ који злоупотребљава права или грубо занемарује дужности из садржине родитељског права може бити потпуно лишен родитељског права.

(2) Родитељ злоупотребљава права из садржине родитељског права:

1. ако физички, сексуално или емоционално злоставља дете;
2. ако изабљује дете силећи га на претерани рад, или на рад који угрожава морал, здравље или образовање детета, односно на рад који је забрањен законом;
3. ако подстиче дете на вршење кривичних дела;
4. ако навикава дете на одавање рђавим склоностима;
5. ако на други начин злоупотребљава права из садржине родитељског права.

(3) Родитељ грубо занемарује дужности из садржине родитељског права:

1. ако је напустио дете;
2. ако се уопште не стара о детету са којим живи;
3. ако избегава да издржава дете или да одржава личне односе са дететом са којим не живи, односно ако спречава одржавање личних односа детета и родитеља са којим дете не живи;
4. ако с намером и неоправдано избегава да створи услове за заједнички живот са дететом које се налази у установи социјалне заштите за смештај корисника;
5. ако на други начин грубо занемарује дужности из садржине родитељског права.

(4) Судска одлука о потпуном лишењу родитељског права лишава родитеља свих права и дужности из садржине родитељског права, осим дужности да издржава дете.

(5) Судском одлуком о потпуном лишењу родитељског права може бити одређена једна или више мера заштите детета од насиља у породици.

+ Судска пракса

Делимично лишење родитељског права

Члан 82.

(1) Родитељ који несавесно врши права или дужности из садржине родитељског права може бити делимично лишен родитељског права.

(2) Судска одлука о делимичном лишењу родитељског права може лишити родитеља једног или више права и дужности из садржине родитељског права, осим дужности да издржава дете.

(3) Родитељ који врши родитељско право може бити лишен права и дужности на чување, подизање, васпитавање, образовање и заступање детета, те на управљање и располагање имовином детета.

(4) Родитељ који не врши родитељско право може бити лишен права на одржавање личних односа са дететом и права да одлучује о питањима која битно утичу на живот детета.

(5) Судском одлуком о делимичном лишењу родитељског права може бити одређена једна или више мера заштите детета од насиља у породици.

+ Судска пракса

Враћање родитељског права

Члан 83.

Родитељу се може вратити родитељско право када престану разлози због којих је био потпуно или делимично лишен родитељског права.

+ Судска пракса

Престанак родитељског права

Када родитељско право престаје

Члан 84.

(1) Родитељско право престаје:

1. када дете наврши 18. годину живота;
2. када дете стекне потпуну пословну способност пре пунолетства;
3. када дете буде усвојено;
4. када родитељ буде потпуно лишен родитељског права;
5. када умру дете или родитељ.

(2) Родитељско право не престаје родитељу када његово дете усвоји његов супружник.

Продужење родитељског права

Када се родитељско право продужава

Члан 85.

Родитељско право се може продужити и после пунолетства детета ако је дете због болести или сметњи у психо-физичком развоју неспособно да се само стара о себи и о заштити својих права односно интереса или ако својим поступцима угрожава сопствена

права и интересе.

Када престаје продужено родитељско право

Члан 86.

Продужено родитељско право може да престане када престану разлози због којих је родитељско право било продужено.

Уписивање судске одлуке у јавне регистре

Члан 87.

(1) Правноснажна судска одлука о лишењу и враћању родитељског права, као и одлука о продужењу и престанку продуженог родитељског права, уписује се у матичну књигу рођених.

(2) Ако дете има непокретности, одлука из става 1. овог члана уписује се и у јавни регистар права на непокретностима.

Четврти део

УСВОЈЕЊЕ

I. ЗАСНИВАЊЕ УСВОЈЕЊА

Надлежност

Члан 88.

Усвојење се заснива одлуком органа старатељства.

Општа подобност усвојеника

Интерес усвојеника

Члан 89.

Дете се може усвојити ако је то у његовом најбољем интересу.

Малолетство усвојеника

Члан 90.

(1) Усвојити се може само малолетно дете.

(2) Не може се усвојити дете пре него што наврши трећи месец живота.

(3) Не може се усвојити малолетно дете које је стекло потпуну пословну способност.

Породични статус усвојеника

Члан 91.

Усвојити се може:

1. дете које нема живе родитеље;
2. дете чији родитељи нису познати или је непознато њихово боравиште;
3. дете чији су родитељи потпуно лишени родитељског права;
4. дете чији су родитељи потпуно лишени пословне способности;
5. дете чији су се родитељи сагласили са усвојењем.

Крвно сродство

Члан 92.

Не може се усвојити крвни сродник у правој линији, а од сродника у побочној линији рођени брат или сестра, односно брат или сестра по оцу или мајци.

Адоптивно сродство

Члан 93.

- (1) Не може се усвојити дете које је већ усвојено.
- (2) Супружник или ванбрачни партнер усвојитеља може усвојити његово раније усвојено дете.

Старатељство

Члан 94.

Старатељ не може усвојити свог штићеника.

Сагласност родитеља усвојеника

Члан 95.

- (1) Дете се може усвојити само уз сагласност родитеља.
- (2) Родитељ даје сагласност за усвојење са означавањем или без означавања усвојитеља.
- (3) Родитељ не може дати сагласност за усвојење пре него што дете наврши други месец живота.
- (4) Родитељ може повући сагласност за усвојење у року од 30 дана од дана када је дао сагласност.

(5) Право из става 4. родитељ може искористити само једном.

Када није потребна сагласност родитеља усвојеника

Члан 96.

Сагласност родитеља за усвојење није потребна:

1. ако је родитељ потпуно лишен родитељског права;
2. ако је родитељ лишен права да одлучује о питањима која битно утичу на живот детета;
3. ако је родитељ потпуно лишен пословне способности.

Сагласност старатеља усвојеника

Члан 97.

Ако је дете под старатељством, сагласност за усвојење даје његов старатељ.

Сагласност усвојеника

Члан 98.

Са усвојењем мора да се сагласи дете које је навршило 10. годину живота и које је способно за расуђивање.

Општа подобност усвојитеља

Старост усвојитеља

Члан 99.

(1) Разлика у годинама између усвојитеља и усвојеника не може бити мања од 18 нити већа од 45 година.

(2) Изузетно, министар надлежан за породичну заштиту може дозволити усвојење лицу које је старије од усвојеника мање од 18 година или лицу које је старије од усвојеника више од 45 година ако је такво усвојење у најбољем интересу детета.

Лична својства усвојитеља

Члан 100.

(1) Усвојити може само лице за које је утврђено да има лична својства на основу којих се може закључити да ће родитељско право вршити у најбољем интересу детета.

(2) Не може усвојити:

1. лице које је потпуно или делимично лишено родитељског права;

2. лице које је потпуно или делимично лишено пословне способности;
3. лице оболело од болести која може штетно деловати на усвојеника;
4. лице осуђено за кривично дело из групе кривичних дела против брака и породице, против полне слободе и против живота и тела.

Брачни статус усвојитеља

Члан 101.

- (1) Усвојити могу супружници или ванбрачни партнери заједно.
- (2) Независно од става 1. овог члана, може усвојити лице које је супружник или ванбрачни партнер родитеља детета.
- (3) Изузетно, министар надлежан за породичну заштиту може дозволити усвојење и лицу које само живи ако за то постоје нарочито оправдани разлози.

Припрема усвојитеља

Члан 102.

- (1) Усвојити може само лице које је припремљено за усвојење по посебном програму, осим ако не усваја супружник или ванбрачни партнер родитеља односно усвојоца детета.
- (2) Програм припреме за усвојење прописује министар надлежан за породичну заштиту.

Држављанство усвојитеља

Члан 103.

- (1) Страни држављанин може усвојити дете под условом:
 1. да се не могу наћи усвојитељи међу домаћим држављанима;
 2. да се министар надлежан за породичну заштиту сагласио са усвојењем.
- (2) Сматраће се да се усвојитељи не могу наћи међу домаћим држављанима ако је прошло више од годину дана од дана уношења података о будућем усвојенику у Јединствени лични регистар усвојења.
- (3) Изузетно, министар надлежан за породичну заштиту може дозволити усвојење страном држављанину и пре истека рока из става 2. овог члана ако је то у најбољем интересу детета.

II. ДЕЈСТВА УСВОЈЕЊА

Однос усвојеника и усвојитеља

Члан 104.

Усвојењем се између усвојеника и његових потомака и усвојитеља и њихових сродника заснивају једнака права и дужности као између детета и родитеља односно других сродника.

Однос усвојеника и родитеља

Члан 105.

(1) Усвојењем престаје родитељско право родитеља, осим ако дете не усваја супружник или ванбрачни партнер родитеља детета.

(2) Усвојењем престају права и дужности детета према његовим сродницима, те права и дужности сродника према њему.

III. ПРЕСТАНАК УСВОЈЕЊА

Начин престанка усвојења

Члан 106.

(1) Усвојење престаје поништењем, ако је ништаво или рушљиво.

(2) Усвојење се не може раскинути.

Ништавост усвојења

Члан 107.

Ништаво је усвојење приликом чијег заснивања нису били испуњени услови за његову пуноважност предвиђени овим законом.

Рушљивост усвојења

Члан 108.

Рушљиво је усвојење приликом чијег заснивања је сагласност за усвојење дата под принудом или у заблуди.

Последице престанка

Члан 109.

Након престанка усвојења о старању над дететом одлучује орган старатељства.

Пети део

ХРАНИТЕЉСТВО

I. ЗАСНИВАЊЕ ХРАНИТЕЉСТВА

Надлежност

Члан 110.

- (1) Хранитељство се заснива одлуком органа старатељства.
 - (2) Орган старатељства може засновати и повремено хранитељство.
 - (3) Министар надлежан за породичну заштиту прописује ближе услове за заснивање хранитељства.
- + Судска пракса**

Општа подобност храњеника

Интерес храњеника

Члан 111.

Хранитељство се може засновати ако је то у најбољем интересу детета.

Малолетство храњеника

Члан 112.

- (1) Хранитељство се може засновати само ако је дете малолетно.
- (2) Засновано хранитељство може се продужити и после навршених 18 година живота храњеника, ако дете има сметњу у психо-физичком развоју и ако је неспособно да се само стара о себи и о заштити својих права.

Породични статус храњеника

Члан 113.

- (1) Хранитељство се може засновати ако је дете без родитељског старања.
- (2) Хранитељство се може засновати и ако је дете под родитељским старањем, али има сметње у психо-физичком развоју или је дете са поремећајем у понашању.
- (3) Дететом без родитељског старања у смислу овог закона сматра се: дете које нема живе родитеље, дете чији су родитељи непознати или је непознато њихово боравиште, дете чији су родитељи потпуно лишени родитељског права односно пословне способности, дете чији родитељи још нису стекли пословну способност, дете чији су родитељи лишени права на чување и подизање односно васпитавање детета и дете чији се родитељи не старају о детету или се старају о детету на неодговарајући начин.
- (4) Када су храњеници браћа и сестре, по правилу се хранитељство заснива са истим хранитељем.

Сагласност родитеља хранјеника

Члан 114.

(1) Хранитељство се може засновати само уз сагласност родитеља детета.

(2) Није потребна сагласност родитеља за заснивање хранитељства када је дете без родитељског старања.

Сагласност старатеља хранјеника

Члан 115.

Ако је дете под старатељством, сагласност за заснивање хранитељства даје његов старатељ.

Сагласност хранјеника

Члан 116.

Са заснивањем хранитељства мора да се сагласи дете које је навршило 10. годину живота и које је способно за расуђивање.

Општа подобност хранитеља

Лична својства хранитеља

Члан 117.

(1) Хранитељ може бити само лице за које је утврђено да има лична својства на основу којих се може закључити да ће се старати о детету у његовом најбољем интересу.

(2) Хранитељ не може бити:

1. лице које је потпуно или делимично лишено родитељског права;
2. лице које је потпуно или делимично лишено пословне способности;
3. лице оболело од болести која може штетно деловати на хранјеника;
4. лице осуђено за кривично дело из групе кривичних дела против брака и породице, против полне слободе и против живота и тела.

Припрема хранитеља

Члан 118.

(1) Хранитељ може бити лице које је, по правилу, припремљено за хранитељство по посебном програму.

(2) Програм припреме за хранитељство прописује министар надлежан за породичну

заштиту.

II. ДЕЈСТВА ХРАНИТЕЉСТВА

Права и дужности хранитеља

Члан 119.

- (1) Хранитељ има право и дужност да чува, подиже, васпитава и образује дете.
- (2) Хранитељ има дужност да се посебно стара да се дете оспособи за самосталан живот и рад.
- (3) Хранитељ има право на накнаду, у складу са законом.

Права и дужности родитеља

Члан 120.

Родитељи детета које је на хранитељству имају право и дужност да заступају дете, да управљају и располажу имовином детета, да издржавају дете, да са дететом одржавају личне односе и да одлучују о питањима која битно утичу на живот детета заједнички и споразумно са хранитељем, осим ако нису потпуно или делимично лишени родитељског права односно пословне способности или се ради о родитељима који се не старају о детету или се старају о детету на неодговарајући начин.

III. ПРЕСТАНАК ХРАНИТЕЉСТВА

Начини престанка хранитељства

Члан 121.

- (1) Хранитељство престаје:
 1. када дете наврши 18. годину живота;
 2. када дете стекне потпуну пословну способност пре пунолетства;
 3. када дете буде усвојено;
 4. када умру дете или хранитељ;
 5. раскидом хранитељства.
- (2) Хранитељство се може продужити најкасније до навршене 26. године живота детета ако се дете редовно школује.
- (3) У случају смрти хранитеља, лице које је са њим живело у истој породичној заједници има првенство приликом заснивања новог хранитељства.

+ Судска пракса

Раскид хранитељства

Члан 122.

(1) Хранитељство се може раскинути одлуком органа старатељства.

(2) Орган старатељства може донети одлуку о раскиду хранитељства на захтев хранитеља, на захтев родитеља односно старатеља храненика или на њихов споразумни захтев.

(3) Орган старатељства дужан је да донесе одлуку о раскиду хранитељства ако утврди да је престала потреба за хранитељством или да хранитељство више није у најбољем интересу детета.

+ Судска пракса

Последице престанка

Члан 123.

(1) Након престанка хранитељства смрћу хранитеља или раскидом хранитељства, о детету под родитељским старањем настављају да се старају родитељи.

(2) Након престанка хранитељства смрћу хранитеља или раскидом хранитељства, о старању над дететом без родитељског старања одлучује орган старатељства.

Шести део

СТАРАТЕЉСТВО

I. СТАВЉАЊЕ ПОД СТАРАТЕЉСТВО

Ко се ставља под старатељство

Члан 124.

Под старатељство се стављају дете без родитељског старања (малолетни штићеник) или пунолетно лице које је лишено пословне способности (пунолетни штићеник).

Одлука о стављању под старатељство

Члан 125.

(1) Одлуку о стављању под старатељство доноси орган старатељства.

(2) Одлука о стављању под старатељство обавезно садржи и план старања.

(3) Одлуком о стављању под старатељство орган старатељства поставља старатеља и одлучује о смештају штићеника.

(4) Орган старатељства покушаће најпре да смести штићеника у сродничку породицу.

(5) Ако штићеник има имовину, попис и процену вредности имовине штићеника врши

стална комисија органа старатељства.

(6) Начин рада, састав и финансирање сталне комисије прописује министар надлежан за породичну заштиту.

II. СТАРАТЕЉ

1. Постављање старатеља

Ко се поставља за старатеља

Члан 126.

(1) За старатеља се поставља лице које има лична својства и способности потребне за обављање дужности старатеља, а пристало је да буде старатељ.

(2) За старатеља се првенствено постављају супружник, сродник или хранитељ штићеника, осим ако интерес штићеника не налаже другачије.

Мишљење штићеника

Члан 127.

Штићеник који је навршио 10. годину живота и који је способан за расуђивање има право да предложи лице које ће му бити постављено за старатеља.

Ко се не може поставити за старатеља

Члан 128.

За старатеља се не може поставити:

1. лице које је потпуно или делимично лишено пословне способности;
2. лице које је потпуно или делимично лишено родитељског права;
3. лице чији су интереси у супротности са интересима штићеника;
4. лице од кога се, с обзиром на његове личне односе са штићеником, родитељима штићеника или другим сродницима, не може очекивати да ће правилно обављати послове старатеља.

Старатељ више штићеника

Члан 129.

Исто лице може се поставити за старатеља више штићеника ако на то пристане и ако је то у интересу штићеника.

Колективни старатељ

Члан 130.

Директор установе социјалне заштите за смештај корисника односно лице запослено у тој установи може се поставити за старатеља штићеника смештених у ту установу ако на то пристане и ако је то у интересу штићеника.

Непосредни старатељ

Члан 131.

(1) Орган старатељства може одлучити, ако је то у интересу штићеника, да лицу под старатељством не поставља старатеља него да дужност старатеља врши непосредно.

(2) Решењем о непосредном вршењу послова старатеља одређује се стручњак органа старатељства који ће у његово име обављати послове старатеља.

(3) Послове старатеља за чију је пуноважност, када их старатељ обавља, потребно одобрење органа старатељства, стручњак органа старатељства може пуноважно да обави само ако није носилац старатељских управних овлашћења и под условима и на начин на који их обавља старатељ.

(4) Орган старатељства може да закључи правни посао са штићеником о коме се непосредно стара само уз сагласност министарства надлежног за породичну заштиту.

Привремени старатељ

Члан 132.

(1) Орган старатељства може одлучити да постави привременог старатеља штићенику, као и детету под родитељским старањем односно пословно способном лицу ако процени да је то неопходно ради привремене заштите личности, права или интереса тих лица.

(2) Под условима из става 1. овог члана орган старатељства дужан је да постави привременог старатеља:

1. лицу чије је боравиште непознато, а оно нема законског заступника или пуномоћника;
2. непознатом сопственику имовине;
3. лицу чији су интереси у супротности са интересима његовог законског заступника, односно лицима која имају супротне интересе а истог законског заступника (колизијски старатељ);
4. страном држављанину који се налази или има имовину на територији Републике Србије;
5. лицу које захтева да му буде постављен привремени старатељ и за то наведе оправдан разлог;
6. другом лицу када је то предвиђено законом.

(3) Одлуком о постављању привременог старатеља одређује се правни посао или врста правног посла коју он може предузети у зависности од околности сваког конкретног случаја.

2. Разрешење старатеља

Када се старатељ разрешава

Члан 133.

(1) Орган старатељства дужан је да без одлагања разреши старатеља ако утврди да је он из било ког разлога престао да обавља дужност, или да злоупотребљава права односно грубо занемарује дужности старатеља, или да је наступила нека околност због које он не би могао бити постављен за старатеља.

(2) Орган старатељства дужан је да разреши старатеља у року од 30 дана од дана када утврди да он обавља дужност старатеља несавесно или да би за штићеника било корисније да му се за старатеља постави друго лице.

(3) Орган старатељства дужан је да разреши старатеља у року од 60 дана од дана када овај то затражи.

Дужност органа старатељства

Члан 134.

(1) Орган старатељства дужан је да, приликом разрешавања једног старатеља, благовремено спроведе поступак постављања новог старатеља.

(2) Ако штићеник има имовину, попис и процену вредности имовине штићеника врши стална комисија органа старатељства.

III. ДЕЈСТВА СТАРАТЕЉСТВА

1. Дужности старатеља

Старање о штићенику

Члан 135.

(1) Старатељ је дужан да се савесно стара о штићенику.

(2) Старање о штићенику обухвата: старање о личности, заступање, прибављање средстава за издржавање те управљање и располагање имовином штићеника.

Старање о личности

Члан 136.

(1) Старатељ је дужан да се стара да чување, подизање, васпитавање и образовање малолетног штићеника што пре доведе до његовог оспособљавања за самосталан живот.

(2) Старатељ је дужан да се стара да се отклоне разлози због којих је пунолетни штићеник

лишен пословне способности те да се он што пре оспособи за самосталан живот.

(3) Старатељ је дужан да посећује штићеника и непосредно се обавештава о условима у којима штићеник живи.

Заступање штићеника

Члан 137.

(1) Старатељ је дужан да заступа штићеника.

(2) Штићеник има једнаку пословну способност као дете под родитељским старањем.

(3) Старатељ заступа штићеника једнако као што родитељ заступа дете.

(4) Старатељ може само уз претходну сагласност органа старатељства:

1. да одлучи о школовању штићеника;

2. да одлучи о предузимању медицинског захвата над штићеником;

3. да да сагласност за предузимање правних послова штићеника старијег од 14 година;

4. да предузима правне послове којима управља и располаже приходом који је стекао штићеник млађи од 15 година.

Прибављање средстава за издржавање штићеника

Члан 138.

(1) Старатељ је дужан да предузима све потребне мере како би прибавио средства за издржавање штићеника.

(2) Средства за издржавање штићеника прибављају се из:

1. штићеникових прихода;

2. средстава добијених од лица која су по закону дужна да издржавају штићеника;

3. штићеникове имовине;

4. средстава социјалне заштите;

5. других извора.

+ **Судска пракса**

Управљање имовином штићеника

Члан 139.

(1) Старатељ је дужан да управља имовином штићеника коју овај није стекао радом.

(2) Старатељ је самосталан у обављању послова редовног управљања имовином штићеника.

(3) Старатељ може само уз претходну сагласност органа старатељства обављати послове који прелазе оквир редовног управљања имовином штићеника.

Располагање имовином штићеника

Члан 140.

- (1) Старатељ располаже имовином штићеника коју овај није стекао радом.
- (2) Располагање имовином штићеника старатељ може предузимати само уз претходну сагласност органа старатељства.
- (3) Главницу имовине штићеника старатељ може употребити само за његово издржавање или када то захтева неки други важан интерес штићеника.
- (4) Приходи од имовине штићеника могу се употребити и за подмирење оправданих трошкова учињених током обављања послова старатељства односно за плаћање награде старатељу, а на основу одлуке органа старатељства.

+ Судска пракса

Одговорност старатеља

Члан 141.

- (1) Старатељ одговара за штету коју проузрокује штићенику током обављања послова старатељства, осим ако не докаже да је штета настала без његове кривице.
- (2) Кривица старатеља постоји када је штету проузроковао намерно или грубом непажњом.
- (3) За штету из става 1. овог члана солидарно одговара и орган старатељства.

+ Судска пракса

Извештавање органа старатељства

Члан 142.

- (1) Старатељ је дужан да органу старатељства подноси извештаје и полаже рачуне о свом раду почетком сваке календарске године за претходну годину (редовни извештај), када орган старатељства то затражи (ванредни извештај), односно након престанка старатељства (завршни извештај).
- (2) Старатељ је дужан да редовни извештај поднесе до краја месеца фебруара за претходну годину, а ванредни односно завршни извештај у року од 15 дана од дана када то затражи орган старатељства.
- (3) Извештај старатеља треба да садржи податке о личности штићеника, о условима смештаја, здрављу, васпитавању и образовању, као и о свему другом што је од значаја за личност штићеника.
- (4) Извештај треба да садржи и податке о управљању и располагању штићениковом имовином те штићениковим приходима и расходима у протеклом периоду, као и коначно стање његове имовине.
- (5) Начин подношења извештаја и полагања рачуна прописује министар надлежан за породичну заштиту.

2. Права старатеља

Право на накнаду трошкова

Члан 143.

(1) Старатељ има право на накнаду оправданих трошкова учињених током обављања послова старатељства.

(2) Накнада трошкова старатељу исплаћује се првенствено из штићеникових прихода, осим ако се тиме не угрожава штићениково издржавање.

Право на награду

Члан 144.

(1) Старатељ има право на награду.

(2) Награда старатељу исплаћује се првенствено из штићеникових прихода, осим ако се тиме не угрожава штићениково издржавање.

(3) Условне за накнаду трошкова и награду старатељу прописује министар надлежан за породичну заштиту.

IV. ПРЕСТАНАК СТАРАТЕЉСТВА

Начини престанка старатељства

Члан 145.

(1) Старатељство престаје:

1. када малолетни штићеник наврши 18. годину живота;
2. када малолетни штићеник стекне потпуну пословну способност пре пунолетства;
3. када малолетни штићеник буде усвојен;
4. када буде донета правноснажна судска одлука о враћању родитељског права односно о стицању или враћању пословне способности родитељу малолетног штићеника;
5. када буде донета правноснажна судска одлука о враћању пословне способности пунолетном штићенику;
6. када штићеник умре.

(2) Старатељство може да престане и када родитељ који се није старао о детету или се старао о детету на неодговарајући начин почне да се стара о детету на одговарајући начин.

(3) Престанком старатељства престају права и дужности старатеља.

(4) Старатељство не престаје разрешењем или смрћу старатеља.

V. ЛИШЕЊЕ ПОСЛОВНЕ СПОСОБНОСТИ

Потпуно лишење пословне способности

Члан 146.

(1) Пунолетно лице које због болести или сметњи у психо-физичком развоју није способно за нормално расуђивање те због тога није у стању да се само стара о себи и о заштити својих права и интереса може бити потпуно лишено пословне способности.

(2) Пословна способност лица из става 1. овог члана једнака је пословној способности млађег малолетника.

Делимично лишење пословне способности

Члан 147.

(1) Пунолетно лице које због болести или сметњи у психо-физичком развоју својим поступцима непосредно угрожава сопствена права и интересе или права и интересе других лица може бити делимично лишено пословне способности.

(2) Пословна способност лица из става 1. овог члана једнака је пословној способности старијег малолетника.

(3) Судском одлуком о делимичном лишењу пословне способности одредиће се правни послови које лице делимично лишено пословне способности може односно не може самостално предузимати.

Враћање пословне способности

Члан 148.

Пунолетном лицу лишеном пословне способности може се вратити пословна способност када престану разлози због којих је оно било потпуно или делимично лишено пословне способности.

Одлуке о лишењу и враћању пословне способности

Члан 149.

(1) Одлуку о лишењу пословне способности и одлуку о враћању пословне способности доноси суд у ванпарничном поступку.

(2) Правноснажна судска одлука о лишењу и враћању пословне способности доставља се без одлагања органу старатељства.

Уписивање судске одлуке у јавне регистре

Члан 150.

(1) Правноснажна судска одлука о лишењу и враћању пословне способности уписује се у матичну књигу рођених.

(2) Ако лице лишено пословне способности има непокретности, одлука из става 1. овог члана уписује се и у јавни регистар права на непокретностима.

Седми део

ИЗДРЖАВАЊЕ

I. ИЗДРЖАВАЊЕ СУПРУЖНИКА

Ко има право на издржавање

Члан 151.

(1) Супружник који нема довољно средстава за издржавање, а неспособан је за рад или је незапослен, има право на издржавање од другог супружника сразмерно његовим могућностима.

(2) Нема право на издржавање супружник који је у време склапања ништавог или рушљивог брака знао за узрок ништавости односно рушљивости.

(3) Нема право на издржавање супружник ако би прихватање његовог захтева за издржавање представљало очигледну неправду за другог супружника.

[+ Судска пракса](#)

II. ИЗДРЖАВАЊЕ ВАНБРАЧНОГ ПАРТНЕРА

Ко има право на издржавање

Члан 152.

(1) Ванбрачни партнер који нема довољно средстава за издржавање, а неспособан је за рад или је незапослен, има право на издржавање од другог ванбрачног партнера сразмерно његовим могућностима.

(2) На издржавање ванбрачног партнера сходно се примењују одредбе овог закона о издржавању супружника.

[+ Судска пракса](#)

III. ИЗДРЖАВАЊЕ МАЈКЕ ДЕТЕТА

Ко има право на издржавање

Члан 153.

(1) Мајка детета која нема довољно средстава за издржавање има право на издржавање

од оца детета за време од три месеца пре порођаја и годину дана после порођаја.

(2) Нема право на издржавање мајка ако би прихватање њеног захтева за издржавање представљало очигледну неправду за оца.

+ [Судска пракса](#)

IV. ИЗДРЖАВАЊЕ ДЕТЕТА, РОДИТЕЉА И ДРУГИХ СРОДНИКА

Издржавање малолетног детета

Члан 154.

(1) Малолетно дете има право на издржавање од родитеља.

(2) Малолетно дете има право на издржавање од других крвних сродника у правој усходној линији ако родитељи нису живи или немају довољно средстава за издржавање.

(3) Дужност малолетног детета да делимично подмирује потребе свог издржавања од сопствене зараде или имовине супсидијарна је у односу на дужност родитеља и крвних сродника.

+ [Судска пракса](#)

Издржавање пунолетног детета

Члан 155.

(1) Пунолетно дете које је неспособно за рад, а нема довољно средстава за издржавање, има право на издржавање од родитеља све док такво стање траје.

(2) Пунолетно дете које се редовно школује има право на издржавање од родитеља сразмерно њиховим могућностима, а најкасније до навршене 26. године живота.

(3) Пунолетно дете у смислу ст. 1. и 2. овог члана има право на издржавање од крвних сродника у правој усходној линији сразмерно њиховим могућностима ако родитељи нису живи или ако немају довољно средстава за издржавање.

(4) Нема право на издржавање пунолетно дете ако би прихватање његовог захтева за издржавање представљало очигледну неправду за родитеље односно друге крвне сроднике.

+ **Види:**

[Решење УС РС - 101/2009-39.](#)

+ [Судска пракса](#)

Издржавање родитеља

Члан 156.

(1) Родитељ који је неспособан за рад, а нема довољно средстава за издржавање, има право на издржавање од пунолетног детета или другог крвног сродника у правој нисходној линији, односно од малолетног детета које стиче зараду или има приходе од имовине,

сразмерно његовим могућностима.

(2) Нема право на издржавање родитељ ако би прихватање његовог захтева за издржавање представљало очигледну неправду за дете односно другог крвног сродника.

[+ Судска пракса](#)

Издржавање брата односно сестре

Члан 157.

Малолетни брат односно сестра имају право на издржавање од пунолетног брата или сестре, односно од малолетног брата или сестре који стиче зараду или има приходе од имовине, ако родитељи нису живи или ако немају довољно средстава за издржавање.

Издржавање адоптивних сродника

Члан 158.

На издржавање адоптивних сродника примењују се одредбе овог закона о издржавању детета, родитеља и других крвних сродника.

[+ Судска пракса](#)

Издржавање тазбинских сродника

Члан 159.

(1) Малолетни пасторак има право на издржавање од маћехе односно очуха.

(2) Нема право на издржавање малолетни пасторак ако је брак између родитеља и маћехе односно очуха престао поништењем или разводом.

(3) Маћеха односно очух који су неспособни за рад, а немају довољно средстава за издржавање, имају право на издржавање од пунолетног пасторка сразмерно његовим могућностима.

(4) Немају право на издржавање маћеха односно очух ако би прихватање захтева за издржавање представљало очигледну неправду за пасторка.

V. ОДРЕЂИВАЊЕ И ПРЕСТАНАК ИЗДРЖАВАЊА

Критеријуми одређивања издржавања

Члан 160.

(1) Издржавање се одређује према потребама повериоца и могућностима дужника издржавања, при чему се води рачуна о минималној суми издржавања.

(2) Потребе повериоца издржавања зависе од његових година, здравља, образовања, имовине, прихода те других околности од значаја за одређивање издржавања.

(3) Могућности дужника издржавања зависе од његових прихода, могућности за

запослење и стицање зараде, његове имовине, његових личних потреба, обавезе да издржава друга лица те других околности од значаја за одређивање издржавања.

(4) Минимална сума издржавања представља суму коју као накнаду за храњенике односно за лица на породичном смештају периодично утврђује министарство надлежно за породичну заштиту, у складу са законом.

[± Судска пракса](#)

Начин одређивања издржавања

Члан 161.

(1) Издржавање се, по правилу, одређује у новцу.

(2) Издржавање се може одредити и на други начин, али само ако се поверилац и дужник издржавања о томе споразумеју.

[± Судска пракса](#)

Висина издржавања

Члан 162.

(1) Поверилац издржавања може по свом избору захтевати да висина издржавања буде одређена у фиксном месечном новчаном износу или у проценту од редовних месечних новчаних примања дужника издржавања.

(2) Ако се висина издржавања одређује у проценту од редовних месечних новчаних примања дужника издржавања (зарада, накнада зараде, пензија, ауторски хонорар итд.), висина издржавања, по правилу, не може бити мања од 15% нити већа од 50% редовних месечних новчаних примања дужника издржавања умањених за порезе и доприносе за обавезно социјално осигурање.

(3) Ако је поверилац издржавања дете, висина издржавања треба да омогући најмање такав ниво животног стандарда за дете какав ужива родитељ дужник издржавања.

[± Судска пракса](#)

Трајање издржавања

Члан 163.

(1) Издржавање може трајати одређено или неодређено време.

(2) Издржавање супружника после престанка брака не може трајати дуже од пет година.

(3) Изузетно, издржавање супружника по престанку брака може се продужити и после истека рока од пет година ако нарочито оправдани разлози спречавају супружника повериоца издржавања да ради.

[± Судска пракса](#)

Промена висине издржавања

Члан 164.

Висина издржавања може се смањити или повећати ако се промене околности на основу којих је донета претходна одлука.

+ [Судска пракса](#)

Право на регрес

Члан 165.

(1) Лице које је фактички давало издржавање, а није имало правну обавезу, има право на накнаду од лица које је по овом закону било дужно да даје издржавање.

(2) Ако је више лица истовремено било дужно да даје издржавање, њихова обавеза је солидарна.

+ [Судска пракса](#)

Редослед у издржавању

Члан 166.

(1) Супружник остварује право на издржавање првенствено од другог супружника.

(2) Крвни сродници остварују међусобно право на издржавање редоследом којим наслеђују на основу закона.

(3) Тазбински сродници остварују међусобно право на издржавање после крвних сродника.

(4) Ако има више поверилаца издржавања, право детета на издржавање има првенство.

(5) Ако је више лица истовремено дужно да даје издржавање, њихова обавеза је подељена.

+ [Судска пракса](#)

Престанак издржавања

Члан 167.

(1) Издржавање престаје:

1. када истекне време трајања издржавања;
2. смрћу повериоца или дужника издржавања.

(2) Издржавање може да престане:

1. када поверилац издржавања стекне довољно средстава за издржавање, осим ако поверилац издржавања није малолетно дете;

2. када дужник издржавања изгуби могућност за давање издржавања или давање издржавања постане за њега очигледно неправично, осим ако поверилац издржавања није малолетно дете.

(3) Издржавање супружника престаје и када поверилац издржавања склопи нови брак односно ванбрачну заједницу.

(4) Супружник чије је право на издржавање једном престало не може поново остварити право на издржавање од истог супружника.

[+ Судска пракса](#)

Осми део

ИМОВИНСКИ ОДНОСИ

I. ИМОВИНСКИ ОДНОСИ СУПРУЖНИКА

1. Посебна имовина

Стицање

Члан 168.

(1) Имовина коју је супружник стекао пре склапања брака представља његову посебну имовину.

(2) Имовина коју је супружник стекао у току трајања брака деобом заједничке имовине односно наслеђем, поклоном или другим правним послом којим се прибављају искључиво права представља његову посебну имовину.

[+ Судска пракса](#)

[+ Правна мишљења](#)

Управљање и располагање

Члан 169.

Сваки супружник самостално управља и располаже својом посебном имовином.

[+ Правна мишљења](#)

Увећање вредности

Члан 170.

(1) Ако је током трајања заједничког живота у браку дошло до незнатног увећања вредности посебне имовине једног супружника, други супружник има право на потраживање у новцу сразмерно свом доприносу.

(2) Ако је током трајања заједничког живота у браку дошло до знатног увећања вредности посебне имовине једног супружника, други супружник има право на удео у тој имовини сразмерно свом доприносу.

[+ Судска пракса](#)

[+ Правна мишљења](#)

2. Заједничка имовина

Појам заједничке имовине

Стицање

Члан 171.

(1) Имовина коју су супружници стекли радом у току трајања заједнице живота у браку представља њихову заједничку имовину.

(2) Супружници могу брачним уговором другачије уредити своје имовинске односе.

+ [Судска пракса](#)

+ [Правна мишљења](#)

Игра на срећу

Члан 172.

Имовина стечена игром на срећу у току трајања заједнице живота у браку представља заједничку имовину, осим ако супружник који је остварио добитак не докаже да је у игру уложио посебну имовину.

Право интелектуалне својине

Члан 173.

Имовина стечена коришћењем права интелектуалне својине у току трајања заједнице живота у браку представља заједничку имовину.

Управљање и располагање

Члан 174.

(1) Заједничком имовином супружници управљају и располажу заједнички и споразумно.

(2) Сматра се да послове редовног управљања супружник увек предузима уз сагласност другог супружника.

(3) Супружник не може располагати својим уделом у заједничкој имовини нити га може оптеретити правним послом међу живима.

+ [Судска пракса](#)

Увећање вредности

Члан 175.

Ако је после престанка заједничког живота у браку дошло до увећања вредности

заједничке имовине, сваки супружник има право на потраживање у новцу односно право на удео у увећаној вредности сразмерно свом доприносу.

Уписивање у јавни регистар

Члан 176.

(1) Сматра се да су супружници извршили деобу заједничке имовине ако су у јавни регистар права на непокретностима уписана оба супружника као сувласници на одређеним уделима.

(2) Сматра се да је упис извршен на име оба супружника и када је извршен на име само једног од њих, осим ако након уписа није закључен писмени споразум супружника о деоби заједничке имовине односно брачни уговор, или је о правима супружника на непокретности одлучивао суд.

Деоба заједничке имовине

Појам деобе

Члан 177.

Деобом заједничке имовине, у смислу овог закона, сматра се утврђивање сувласничког односно суповерилачког удела сваког супружника у заједничкој имовини.

+ Судска пракса

Време деобе

Члан 178.

Деоба заједничке имовине може се вршити за време трајања брака и после његовог престанка.

+ Судска пракса

+ Правна мишљења

Споразумна деоба

Члан 179.

Супружници могу закључити споразум о деоби заједничке имовине (споразумна деоба).

+ Судска пракса

Судска деоба

Члан 180.

(1) Ако супружници не могу да се споразумеју о деоби заједничке имовине, деобу

заједничке имовине врши суд (судска деоба).

(2) Претпоставља се да су удели супружника у заједничкој имовини једнаки.

(3) Већи удео једног супружника у стицању заједничке имовине зависи од његових остварених прихода, вођења послова у домаћинству, старања о деци, старања о имовини те других околности од значаја за одржавање или увећање вредности заједничке имовине.

(4) Већи удео у стицању заједничке имовине утврђује се у истој сразмери за сва права и обавезе у тренутку престанка заједнице живота у браку.

(5) Већи удео једног супружника у стицању појединог права из заједничке имовине може се утврдити само ако је то право економски самостално у односу на остала права из заједничке имовине, а супружник је у стицању тог права учествовао и приходима од своје посебне имовине.

+ Судска пракса

Право на деобу

Члан 181.

Право на деобу заједничке имовине имају: супружници, наследници умрлог супружника и повериоци оног супружника из чије се посебне имовине нису могла намирити њихова потраживања.

+ Судска пракса

Деоба ствари за личну употребу супружника

Члан 182.

(1) Ствари за личну употребу једног супружника припадају му у искључиву својину без урачунавања у његов удео ако њихова вредност није несразмерно велика у односу на вредност заједничке имовине и вредност ствари за личну употребу другог супружника.

(2) Ако је вредност ствари из става 1. овог члана несразмерно велика, оне припадају у искључиву својину супружнику са урачунавањем у његов удео.

Деоба ствари намењених детету

Члан 183.

(1) Ствари намењене детету припадају у искључиву својину супружнику који врши родитељско право без урачунавања у његов удео.

(2) Ако родитељи врше родитељско право заједнички, над стварима намењеним детету имају право заједничке својине.

Деоба ствари за вршење заната или занимања

Члан 184.

Ствари за вршење заната или занимања једног супружника припадају му у искључиву

својину са урачунавањем у његов удео.

Деоба предмета домаћинства

Члан 185.

Предмети домаћинства на којима један супружник након престанка заједнице живота у браку има државину у трајању од најмање три године припадају му у искључиву својину са урачунавањем у његов удео.

[+ Судска пракса](#)

Одговорност за обавезе

Одговорност за сопствене обавезе

Члан 186.

За сопствене обавезе преузете пре или након склапања брака одговара супружник који их је преузео својом посебном имовином, као и својим уделом у заједничкој имовини.

Одговорност за заједничке обавезе

Члан 187.

(1) За обавезе преузете ради подмирења потреба заједничког живота у браку, као и за обавезе које по закону терете оба супружника, одговарају супружници солидарно својом заједничком и посебном имовином.

(2) Супружник који је из своје посебне имовине подмирио заједничку обавезу има право на накнаду од другог супружника сразмерно његовом уделу у заједничкој имовини.

[+ Судска пракса](#)

3. Уговори супружника

Брачни уговор

Члан 188.

(1) Супружници односно будући супружници могу своје имовинске односе на постојећој или будућој имовини уредити уговором (брачни уговор).

(2) Брачни уговор мора бити закључен у писменом облику и мора бити оверен од стране судије, који је дужан да пре овере супружницима прочита уговор и упозори их да се њиме искључује законски режим заједничке имовине.

(3) Брачни уговор који се односи на непокретности уписује се у јавни регистар права на непокретностима.

Уговор о управљању и располагању заједничком имовином

Члан 189.

(1) Супружници могу закључити уговор на основу кога ће један од њих управљати и располагати целокупном заједничком имовином или неким њеним деловима.

(2) Уговор из става 1. овог члана може се односити: само на управљање или само на располагање или само на поједине послове управљања и располагања.

(3) Управљање обухвата и располагање у оквиру редовног пословања, осим ако није другачије уговорено.

(4) Уговор о управљању и располагању заједничком имовином који се односи на непокретности уписује се у јавни регистар права на непокретностима.

Уговор о поклону

Члан 190.

(1) Ако брак престане разводом или поништењем, уобичајени поклони које су супружници учинили један другоме у току трајања заједничког живота у браку не враћају се.

(2) Враћају се поклони чија је вредност несразмерно велика у односу на вредност заједничке имовине супружника, а које су супружници учинили један другом у току трајања заједничког живота у браку.

(3) Право на повраћај поклоне нема супружник ако би прихватање његовог захтева за повраћај поклоне представљало очигледну неправду за другог супружника.

(4) Поклони се враћају према стању у коме су се налазили у тренутку престанка заједничког живота у браку.

II. ИМОВИНСКИ ОДНОСИ ВАНБРАЧНИХ ПАРТНЕРА

Заједничка имовина

Члан 191.

(1) Имовина коју су ванбрачни партнери стекли радом у току трајања заједнице живота у ванбрачној заједници представља њихову заједничку имовину.

(2) На имовинске односе ванбрачних партнера сходно се примењују одредбе овог закона о имовинским односима супружника.

+ Судска пракса

+ Правна мишљења

III. ИМОВИНСКИ ОДНОСИ ДЕТЕТА И РОДИТЕЉА

Управљање имовином детета

Члан 192.

- (1) Дете самостално управља имовином коју стекне радом.
- (2) Родитељи имају право и дужност да управљају имовином детета коју оно није стекло радом.

Располагање имовином детета

Члан 193.

- (1) Дете самостално располаже имовином коју стекне радом.
- (2) Родитељи имају право да располажу имовином детета коју оно није стекло радом.
- (3) Располагање непокретном имовином и покретном имовином велике вредности родитељи могу предузимати само уз претходну или накнадну сагласност органа старатељства.
- (4) Главницу имовине детета родитељи могу употребити само за његово издржавање или када то захтева неки други важан интерес детета.
- (5) Приходе од имовине детета родитељи могу употребити и за сопствено издржавање односно за издржавање свог другог заједничког малолетног детета.

+ Судска пракса

Право становања (habitatio)

Члан 194.

- (1) Дете и родитељ који врши родитељско право имају право становања на стану чији је власник други родитељ детета ако дете и родитељ који врши родитељско право немају право својине на усељивом стану.
- (2) Право становања траје до пунолетства детета.
- (3) Немају право становања дете и родитељ ако би прихватање њиховог захтева за право становања представљало очигледну неправду за другог родитеља.

+ Судска пракса

IV. ИМОВИНСКИ ОДНОСИ ЧЛАНОВА ПОРОДИЧНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ

Заједничка имовина

Члан 195.

- (1) Имовина коју су заједно са супружницима односно ванбрачним партнерима стекли радом чланови њихове породице у току трајања заједнице живота у породичној заједници представља њихову заједничку имовину.
- (2) Члановима породице у смислу става 1. овог члана сматрају се крвни, тазбински и

адоптивни сродници супружника односно ванбрачних партнера који заједно са њима живе.

(3) На имовинске односе чланова породичне заједнице сходно се примењују одредбе овог закона о имовинским односима супружника, осим одредбе члана 176. став 2. (уписивање у јавни регистар) и члана 180. став 2. (претпоставка о једнаким уделима).

+ Судска пракса

Примена закона којим се уређују својинскоправни односи и примена закона којим се уређују облигациони односи

Члан 196.

На имовинске односе супружника, ванбрачних партнера, детета и родитеља те чланова породичне заједнице који нису уређени овим законом, примењују се одредбе закона којим се уређују својинскоправни односи и закона којим се уређују облигациони односи.

+ Судска пракса

Девети део

ЗАШТИТА ОД НАСИЉА У ПОРОДИЦИ

Насиље у породици

Члан 197.

(1) Насиље у породици, у смислу овог закона, јесте понашање којим један члан породице угрожава телесни интегритет, душевно здравље или спокојство другог члана породице.

(2) Насиљем у породици, у смислу става 1. овог члана, сматра се нарочито:

1. наношење или покушај наношења телесне повреде;
2. изазивање страха претњом убиства или наношења телесне повреде члану породице или њему блиском лицу;
3. присиљавање на сексуални однос;
4. навођење на сексуални однос или сексуални однос са лицем које није навршило 14. годину живота или немоћним лицем;
5. ограничавање слободе кретања или комуницирања са трећим лицима;
6. вређање, као и свако друго дрско, безобзирно и злонамерно понашање.

(3) Члановима породице у смислу става 1. овог члана сматрају се:

1. супружници или бивши супружници;
2. деца, родитељи и остали крвни сродници, те лица у тазбинском или адоптивном сродству, односно лица која везује хранитељство;
3. лица која живе или су живела у истом породичном домаћинству;
4. ванбрачни партнери или бивши ванбрачни партнери;

5. лица која су међусобно била или су још увек у емотивној или сексуалној вези, односно која имају заједничко дете или је дете на путу да буде рођено, иако никада нису живела у истом породичном домаћинству.

+ [Судска пракса](#)

Мере заштите

Члан 198.

(1) Против члана породице који врши насиље суд може одредити једну или више мера заштите од насиља у породици, којом се привремено забрањује или ограничава одржавање личних односа са другим чланом породице.

(2) Мере заштите од насиља у породици јесу:

1. издавање налога за исељење из породичног стана или куће, без обзира на право својине односно закупа непокретности;

2. издавање налога за усељење у породични стан или кућу, без обзира на право својине односно закупа непокретности;

3. забрана приближавања члану породице на одређеној удаљености;

4. забрана приступа у простор око места становања или места рада члана породице;

5. забрана даљег узнемиравања члана породице.

(3) Мера заштите од насиља у породици може трајати највише годину дана.

(4) Време проведено у притвору као и свако лишење слободе у вези с кривичним делом односно прекршајем урачунава се у време трајања мере заштите од насиља у породици.

+ **Види:**

[Решење УС РС - 101/2009-39.](#)

+ [Судска пракса](#)

Продужавање мере заштите

Члан 199.

Мера заштите од насиља у породици може се продужавати све док не престану разлози због којих је мера била одређена.

+ [Судска пракса](#)

Престанак мере заштите

Члан 200.

Мера заштите од насиља у породици може престати пре истека времена трајања ако престану разлози због којих је мера била одређена.

+ [Судска пракса](#)

Десети део

ПОСТУПЦИ У ВЕЗИ СА ПОРОДИЧНИМ ОДНОСИМА

I. ПОСТУПАК ПРЕД СУДОМ

1. Заједничке одредбе

Садржина овог дела закона

Члан 201.

Одредбама овог дела закона уређују се посебни парнични поступци у вези са породичним односима.

Примена закона којим се уређује парнични поступак

Члан 202.

На поступак суда који је у вези са породичним односима примењују се одредбе закона којим се уређује парнични поступак, ако овим законом није другачије одређено.

+ Судска пракса

Састав већа

Члан 203.

(1) Поступак у вези са породичним односима у првом степену суди веће састављено од једног судије и двоје судија поротника, а у поступку по жалби веће састављено од троје судија.

(2) Судије из става 1. овог члана морају бити лица која су стекла посебна знања из области права детета.

(3) Судије поротници из става 1. овог члана бирају се из редова стручних лица која имају искуство у раду са децом и младима.

(4) Програм и начин стицања посебних знања из става 2. овог члана споразумно прописују министар надлежан за породичну заштиту и министар надлежан за правосуђе.

+ Види:

чл. 507. ст. 2. Закона - 72/2011-73.

+ Судска пракса

Хитност поступка

Члан 204.

(1) Поступак у вези са породичним односима хитан је ако се односи на дете или родитеља који врши родитељско право.

(2) У поступку у вези са породичним односима тужба се не доставља туженом на одговор.

(3) Поступак из става 1. овог члана суд ће, по правилу, спровести на највише два рочишта.

(4) Прво рочиште заказује се тако да се одржи у року од 15 дана од дана када су тужба или предлог примљени у суду.

(5) Другостепени суд дужан је да донесе одлуку у року од 30 дана од дана када му је достављена жалба.

Истражно начело

Члан 205.

У поступку у вези са породичним односима суд може утврђивати чињенице и када оне нису међу странкама спорне, а може и самостално истраживати чињенице које ниједна странка није изнела.

+ Судска пракса

Искључивање јавности

Члан 206.

(1) У поступку у вези са породичним односима јавност је искључена.

(2) Подаци из судских списа спадају у службену тајну и њу су дужни да чувају сви учесници у поступку којима су ти подаци доступни.

Одлука о трошковима

Члан 207.

О накнади трошкова поступка у вези са породичним односима суд одлучује по слободној оцени, водећи рачуна о разлозима правичности.

+ Судска пракса

Ревизија

Члан 208.

Ревизија је увек дозвољена у поступцима у вези са породичним односима, осим ако овим законом није другачије одређено.

+ Судска пракса

2. Поступак у брачном спору

Месна надлежност

Члан 209.

У брачном спору месно је надлежан суд одређен законом којим се уређује парнични поступак.

Покретање поступка

Члан 210.

(1) Поступак ради утврђивања постојања или непостојања брака, као и за поништење и развод брака (брачни спор), покреће се тужбом.

(2) Поступак за развод брака покреће се и предлогом за споразумни развод брака.

Тужба за утврђење постојања или непостојања брака

Члан 211.

Тужбу за утврђење постојања или непостојања брака могу поднети супружници, лица која имају правни интерес да буде утврђено постојање или непостојање брака и јавни тужилац.

Тужба за поништење ништавог брака

Члан 212.

(1) Тужбу за поништење брака из узрока наведених у чл. 31-33, члану 34. став 1. и чл. 35. и 36. овог закона могу поднети супружници, лица која имају правни интерес да брак буде поништен и јавни тужилац.

(2) У случајевима из става 1. овог члана брак се може поништити и после његовог престанка.

(3) Право на подизање тужбе за поништење ништавог брака не застарева.

± Судска пракса

Доказивање ништавости (брачност)

Члан 213.

(1) У поступку за поништење брака који је склопљен за време трајања ранијег брака једног супружника, постојање ранијег брака доказује се изводом из матичне књиге венчаних.

(2) Ако тужилац постојање ранијег брака не може доказати изводом из матичне књиге венчаних, суд ће му наложити да у одређеном року покрене парницу ради утврђивања да ранији брак постоји, а ако он то не учини, сматраће се да је тужба повучена.

(3) Ако тужени оспорава пуноважност ранијег брака који је уписан у матичну књигу венчаних, суд ће му наложити да у одређеном року покрене парницу за поништење ранијег брака, а ако он то не учини, сматраће се да је од своје тврдње одустао.

Накнадни нестанак узрока ништавости (брачност)

Члан 214.

Суд ће одбити тужбени захтев за поништење брака ако је ранији брак престао до закључења главне расправе.

Тужба за поништење рушљивог брака (малолетство)

Члан 215.

(1) Супружник који је у време склапања брака био малолетан може поднети тужбу за поништење брака склопљеног без дозволе суда у року од годину дана од дана стицања пунолетства.

(2) Родитељи малолетног супружника, односно његов старатељ, могу поднети тужбу за поништење брака склопљеног без дозволе суда до пунолетства малолетног супружника.

Тужба за поништење рушљивог брака (принуда и заблуда)

Члан 216.

Супружник који је брак склопио под принудом или у заблуди може поднети тужбу за поништење брака у року од годину дана од дана када је принуда престала или је заблуда уочена.

Тужба за поништење рушљивог брака (неспособност за расуђивање)

Члан 217.

Супружник који није био способан за расуђивање у тренутку склапања брака, а накнадно постане способан за расуђивање, може поднети тужбу за поништење брака у року од годину дана од дана престанка неспособности за расуђивање, односно од дана правноснажности судске одлуке о враћању пословне способности.

Наследници и старатељ

Члан 218.

(1) Право на тужбу за поништење брака не прелази на наследнике супружника.

(2) Наследници супружника могу наставити већ започети поступак ради утврђивања да је постојао основ за поништење брака.

(3) Старатељ малолетног или пословно неспособног супружника може поднети тужбу за поништење брака само уз претходну сагласност органа старатељства.

Тужба за развод брака

Члан 219.

Тужбу за развод брака могу поднети оба супружника.

+ Судска пракса

Наследници и старатељ

Члан 220.

(1) Право на тужбу за развод брака не прелази на наследнике супружника.

(2) Наследници супружника могу наставити већ започети поступак ради утврђивања да је постојао основ за развод брака.

(3) Наследници супружника који су покренули брачни спор предлогом за споразумни развод брака могу наставити већ започети поступак ради утврђивања да је постојао основ за развод брака.

(4) Старатељ пословно неспособног супружника може поднети тужбу за развод брака само уз претходну сагласност органа старатељства.

Пуномоћник

Члан 221.

(1) Ако тужбу у брачном спору подноси пуномоћник странке, пуномоћје мора бити оверено и издато само ради заступања у брачном спору.

(2) Пуномоћје мора да садржи наводе у погледу врсте тужбе и основа за подношење тужбе.

(3) У брачном спору који је покренут предлогом за споразумни развод брака супружнике не може заступати исти пуномоћник.

+ Судска пракса

Одрицање од тужбеног захтева

Члан 222.

У брачном спору одрицање од тужбеног захтева има исто правно дејство као повлачење тужбе.

Повлачење тужбе

Члан 223.

(1) У брачном спору тужилац може тужбу повући до закључења главне расправе без пристанка туженог, а са пристанком туженог док поступак није правноснажно завршен.

(2) Предлог за споразумни развод брака могу повући један или оба супружника док поступак није правноснажно завршен.

(3) Ако је до повлачења тужбе или предлога у складу са ст. 1. и 2. овог члана дошло после доношења првостепене пресуде, суд ће решењем утврдити да је пресуда без правног дејства и да се поступак обуставља.

Пресуда и судско поравнање

Члан 224.

(1) У брачном спору не може се изрећи пресуда због пропуштања нити пресуда на основу признања или одрицања.

(2) У брачном спору странке не могу да закључе судско поравнање.

Пресуда о разводу брака на основу споразума о разводу

Члан 225.

(1) Споразум супружника о вршењу родитељског права уноси се у изреку пресуде о разводу брака уколико суд процени да је тај споразум у најбољем интересу детета.

(2) Споразум супружника о деоби заједничке имовине уноси се у изреку пресуде којом се брак разводи на основу споразума о разводу брака.

Пресуда у брачном спору

Члан 226.

(1) Суд је дужан да пресудом у брачном спору одлучи о вршењу родитељског права.

(2) Суд може пресудом у брачном спору одлучити о потпуном или делимичном лишењу родитељског права.

(3) Суд може пресудом у брачном спору одредити једну или више мера заштите од насиља у породици.

Побијање пресуде

Члан 227.

(1) Пресуда којом се брак разводи на основу споразума о разводу може се побијати само због битних повреда одредаба парничног поступка или због тога што је споразум о разводу закључен под принудом или у заблуди.

(2) Правноснажна пресуда у брачном спору не може се побијати ванредним правним лековима у погледу дела у коме је донета одлука о поништењу или разводу брака.

± Судска пракса

Смрт странака

Члан 228.

(1) Ако у току брачног спора умре један или умру оба супружника, првостепени суд ће решењем утврдити да се поступак обуставља.

(2) Одредба става 1. овог члана не дира у право наследника да наставе поступак у складу са чл. 218. и 220. овог закона.

Поступак посредовања

Садржина поступка посредовања

Члан 229.

Поступак посредовања (у даљем тексту: посредовање) обухвата поступак за покушај мирења (у даљем тексту: мирење) и поступак за покушај споразумног окончања спора (у даљем тексту: нагодба).

+ Судска пракса

Када се спроводи посредовање

Члан 230.

(1) Посредовање се редовно спроводи уз поступак у брачном спору који је покренут тужбом једног од супружника.

(2) Посредовање у брачном спору се не спроводи:

1. ако један од супружника не пристане на посредовање;
2. ако је један од супружника неспособан за расуђивање;
3. ако је боравиште једног од супружника непознато;
4. ако један или оба супружника живе у иностранству.

+ Судска пракса

Ко спроводи посредовање

Члан 231.

(1) Посредовање, по правилу, спроводи суд.

(2) Уз позив на рочиште за посредовање доставља се и тужба за поништење или развод брака.

(3) Судија који руководи посредовањем не може учествовати у доношењу одлуке у некој каснијој фази поступка, осим ако је посредовање успело.

+ Судска пракса

Како се спроводи посредовање

Члан 232.

(1) По пријему тужбе за поништење или развод брака, суд заказује рочиште за посредовање које се одржава само пред судијом појединцем.

(2) Судија који руководи посредовањем дужан је да препоручи супружницима да се подвргну и психо-социјалном саветовању.

(3) Ако супружници пристану на психо-социјално саветовање, суд ће на њихов предлог, или уз њихову сагласност, поверити посредовање надлежном органу старатељства, брачном или породичном саветовалишту, односно другој установи која је специјализована за посредовање у породичним односима.

(4) Поверавање се врши достављањем тужбе за поништење или развод брака.

Мирење

Када се спроводи мирење

Члан 233.

Мирење се спроводи само у брачном спору који је покренут тужбом за развод брака.

+ Судска пракса

Сврха мирења

Члан 234.

Сврха мирења јесте да се поремећени однос супружника разреши без конфликта и без развода брака.

Позив на мирење

Члан 235.

(1) На мирење се позивају оба супружника.

(2) Пуномоћници не могу заступати супружнике нити могу присуствовати мирењу.

Када је мирење успело

Члан 236.

Ако се супружници помире, сматраће се да је тужба за развод брака повучена.

Када мирење није успело

Члан 237.

(1) Ако се један или оба супружника, иако су уредно позвани, не одазову позиву за мирење, сматраће се да мирење није успело и наставиће се поступак нагодбе.

(2) Ако не дође до помирења, у смислу става 1. овог члана, али суд односно установа којој је поверен поступак посредовања процени да има изгледа да до помирења дође, са мирењем се може наставити.

+ Судска пракса

Записник о мирењу

Члан 238.

(1) О мирењу суд односно установа којој је поверен поступак посредовања саставља записник који садржи изјаве супружника о томе да су се помирили односно да мирење није успело.

(2) Установа којој је поверен поступак посредовања дужна је да о резултату мирења обавести суд којем је поднета тужба за развод брака и достави му записник о мирењу.

Трајање мирења

Члан 239.

(1) Суд односно установа којој је поверен поступак посредовања дужни су да мирење спроведу у року од два месеца од дана достављања тужбе суду односно установи.

(2) Ако установа којој је поверен поступак посредовања не обавести суд о резултатима мирења у року од три месеца од дана када јој је достављена тужба за развод брака, поступак мирења ће спровести суд.

(3) Рочиште за мирење суд је дужан да закаже тако да се одржи у року од 15 дана од дана када је истекао рок из става 2. овог члана.

Нагодба

Када се спроводи нагодба

Члан 240.

Нагодба се спроводи у брачном спору који је покренут тужбом за поништење брака, односно тужбом за развод брака а мирење супружника није успело.

Сврха нагодбе

Члан 241.

(1) Сврха нагодбе јесте да се поремећени однос супружника разреши без конфликта након поништења или развода брака.

(2) Суд односно установа којој је поверен поступак посредовања настојаће да супружници постигну споразум о вршењу родитељског права и споразум о деоби

заједничке имовине.

Позив на нагодбу

Члан 242.

На нагодбу се позивају оба супружника и њихови пуномоћници.

Када је нагодба успела

Члан 243.

(1) Ако супружници постигну споразум о вршењу родитељског права и споразум о деоби заједничке имовине, сматраће се да је нагодба успела.

(2) Ако супружници постигну само споразум о вршењу родитељског права или само споразум о деоби заједничке имовине, сматраће се да је нагодба делимично успела.

(3) Ако је нагодба успела или је делимично успела, споразум супружника о деоби заједничке имовине уноси се у изреку пресуде о поништењу или разводу брака.

(4) Ако је нагодба успела или је делимично успела, споразум супружника о вршењу родитељског права уноси се у изреку пресуде о поништењу или разводу брака уколико суд процени да је тај споразум у најбољем интересу детета.

Када нагодба није успела

Члан 244.

(1) Ако се један или оба супружника, иако су уредно позвани, не одазову позиву на нагодбу, сматраће се да нагодба није успела и наставиће се поступак по тужби за поништење или развод брака.

(2) Ако не дође до нагодбе, у смислу става 1. овог члана, али суд односно установа којој је поверен поступак посредовања процени да има изгледа да се нагодба постигне, са нагодбом се може наставити.

Записник о нагодби

Члан 245.

(1) О нагодби суд односно установа којој је поверен поступак посредовања саставља записник који садржи споразум супружника о вршењу родитељског права и о деоби заједничке имовине, односно изјаве супружника да нагодба није успела.

(2) Установа којој је поверен поступак посредовања дужна је да о резултату нагодбе обавести суд којем је поднета тужба за поништење или развод брака и достави му записник о нагодби.

Трајање нагодбе

Члан 246.

(1) Суд је дужан да нагодбу спроведе у року од два месеца од дана када је окончан поступак мирења односно од дана када је суду достављена тужба за поништење брака.

(2) Установа којој је поверен поступак посредовања дужна је да нагодбу спроведе у року од два месеца од дана када је окончан поступак мирења односно од дана када јој је достављена тужба за поништење брака.

(3) Ако установа којој је поверен поступак посредовања не обавести суд о резултатима нагодбе у року од три месеца од дана када је окончан поступак мирења односно од дана када јој је достављена тужба за поништење брака, поступак нагодбе ће спровести суд.

(4) Рочиште за нагодбу суд је дужан да закаже тако да се одржи у року од 15 дана од дана када је истекао рок из става 3. овог члана.

3. Поступак у спору о материнству и очинству

Месна надлежност

Члан 247.

У спору о материнству и очинству месно је надлежан суд одређен законом којим се уређује парнични поступак.

Покретање поступка

Члан 248.

Поступак ради утврђивања и оспоравања материнства (спор о материнству), ради утврђивања и оспоравања очинства и ради поништења признања очинства (спор о очинству) покреће се тужбом.

+ Судска пракса

Тужба ради утврђивања материнства

Члан 249.

(1) Дете може поднети тужбу ради утврђивања материнства без обзира на рок.

(2) Жена која тврди да је мајка детета може поднети тужбу ради утврђивања свог материнства у року од годину дана од дана сазнања да је она родила дете, а најкасније у року од 10 година од рођења детета.

Тужба ради оспоравања материнства

Члан 250.

(1) Дете може поднети тужбу ради оспоравања материнства без обзира на рок.

(2) Жена која је уписана у матичну књигу рођених као мајка детета може поднети тужбу ради оспоравања свог материнства у року од годину дана од дана сазнања да она није родила дете, а најкасније у року од 10 година од рођења детета.

(3) Жена која тврди да је мајка детета може поднети тужбу ради оспоравања материнства жени која је уписана у матичну књигу рођених као мајка детета у року од годину дана од дана сазнања да је она родила дете, а најкасније у року од 10 година од рођења детета.

(4) Мушкарац који се по овом закону сматра оцем детета може поднети тужбу ради оспоравања материнства у року од годину дана од дана сазнања да жена која је уписана у матичну књигу рођених као мајка детета није родила дете, а најкасније у року од 10 година од рођења детета.

Тужба ради утврђивања очинства

Члан 251.

(1) Дете може поднети тужбу ради утврђивања очинства без обзира на рок.

(2) Мајка може поднети тужбу ради утврђивања очинства у року од годину дана од дана сазнања да мушкарац кога сматра оцем детета није признао очинство, а најкасније у року од 10 година од рођења детета.

(3) Мушкарац који тврди да је отац детета може поднети тужбу ради утврђивања свог очинства у року од годину дана од дана сазнања да се са његовим признањем очинства нису сагласили мајка, односно старатељ детета, а најкасније у року од 10 година од рођења детета.

+ Судска пракса

Тужба ради оспоравања очинства

Члан 252.

(1) Дете може поднети тужбу ради оспоравања очинства без обзира на рок.

(2) Мајка може поднети тужбу ради оспоравања очинства мушкарцу који се по овом закону сматра оцем детета у року од годину дана од дана сазнања да он није отац, а најкасније у року од 10 година од рођења детета.

(3) Муж мајке може поднети тужбу ради оспоравања свог очинства у року од годину дана од дана сазнања да он није отац детета, а најкасније у року од 10 година од рођења детета.

(4) Мушкарац који тврди да је отац детета може поднети тужбу ради оспоравања очинства мушкарцу који се по овом закону сматра оцем детета у року од годину дана од дана сазнања да је он отац детета, а најкасније у року од 10 година од рођења детета.

(5) Мушкарац који се сматра оцем детета зачетог уз биомедицинску помоћ може поднети тужбу ради оспоравања свог очинства у року од годину дана од дана сазнања да дете није зачето поступком биомедицински потпомогнутог оплођења, а најкасније у року од 10 година од рођења детета.

+ Судска пракса

Тужба ради поништења признања очинства

Члан 253.

(1) Тужбу ради поништења изјаве о признању очинства, као и изјаве о сагласности са признањем очинства, из узрока наведених у чл. 46-51. овог закона, могу поднети лица која су дала изјаву, лица која имају правни интерес да изјава буде поништена те јавни тужилац.

(2) Лице које је изјаву о признању очинства, као и изјаву о сагласности са признањем очинства, дало под принудом или у заблуди може поднети тужбу ради поништења изјаве у року од годину дана од дана када је принуда престала или је заблуда уочена.

Наследници и старатељ тужиоца

Члан 254.

(1) Право на тужбу у спору о материнству и очинству не прелази на наследнике.

(2) Наследници тужиоца могу наставити већ започети поступак ради утврђивања да је постојао основ за утврђивање или оспоравање материнства или очинства, односно ради поништења признања очинства.

(3) Старатељ малолетног или пословно неспособног тужиоца може поднети тужбу у спору о материнству и очинству само уз претходну сагласност органа старатељства.

Наследници туженог

Члан 255.

(1) Ако тужени у спору о материнству и очинству није више жив, тужба се подноси против његових наследника.

(2) Ако тужени нема других наследника, тужба се подноси против Републике Србије као наследника.

Супарничарска заједница

Члан 256.

(1) Странке у спору ради утврђивања материнства јесу дете и жена која тврди да је мајка детета.

(2) Странке у спору ради оспоравања материнства јесу: дете, жена која тврди да је мајка детета, жена која је уписана у матичну књигу рођених као мајка детета и мушкарац који се по овом закону сматра оцем детета (нужни и јединствени супарничари).

(3) Странке у спору ради утврђивања очинства јесу: дете, мајка, мушкарац који тврди да је отац детета и мушкарац кога мајка сматра оцем детета (нужни и јединствени супарничари).

(4) Странке у спору ради оспоравања очинства јесу: дете, мајка, мушкарац који се по овом закону сматра оцем и мушкарац који тврди да је отац детета (нужни и јединствени супарничари).

(5) Странке у спору ради поништења признања очинства јесу: лице које је дало изјаву о признању очинства, лице које је дало изјаву о сагласности са признањем очинства, а лице

које има правни интерес да изјава буде поништена само ако се ради о условима за ништавост признања (нужни и јединствени супарничари).

(6) Ако тужбом у спору о материнству и очинству нису обухваћена сва лица која морају бити странке у поступку, суд је дужан да поучи тужиоца да тужи и лице које тужбом није обухваћено или да то лице позове да се придружи тужби као нови тужилац.

(7) Ако тужилац у року који суд одреди не прошири тужбу на сва лица која морају бити странке у поступку или се та лица не придруже тужби као тужиоци, сматраће се да је тужба повучена, а ако тужба буде враћена суду без исправке, суд ће је одбацити.

+ Судска пракса

Пуномоћник

Члан 257.

(1) Ако тужбу у спору о материнству и очинству подноси пуномоћник странке, пуномоћје мора бити оверено и издато само ради заступања у овом спору.

(2) Пуномоћје треба да садржи наводе у погледу врсте тужбе и основа за подизање тужбе.

+ Судска пракса

Пресуда и судско поравнање

Члан 258.

(1) У спору о материнству и очинству не може се изрећи пресуда због пропуштања нити пресуда на основу признања или одрицања.

(2) У спору о материнству и очинству странке не могу да закључе судско поравнање.

Смрт странака

Члан 259.

(1) Ако у току спора о материнству и очинству умру тужилац или тужени, првостепени суд ће решењем утврдити да се поступак обуставља.

(2) Одредба става 1. овог члана не дира у право наследника да наставе поступак у складу са чланом 254. став 2. овог закона.

Одлука о вршењу или лишењу родитељског права и о заштити од насиља у породици

Члан 260.

(1) Суд је дужан да пресудом у спору о материнству и очинству одлучи о вршењу родитељског права.

(2) Суд може пресудом у спору о материнству и очинству одлучити и о потпуном или делимичном лишењу родитељског права.

(3) Суд може пресудом у спору о материнству и очинству одредити једну или више мера заштите од насиља у породици.

4. Поступак у спору за заштиту права детета и у спору за вршење односно лишење родитељског права

Месна надлежност

Члан 261.

Дете може поднети тужбу у спору за заштиту свог права и у спору за вршење односно лишење родитељског права пред судом опште месне надлежности или пред судом на чијем подручју оно има пребивалиште, односно боравиште.

Покретање поступка

Члан 262.

Поступак у спору за заштиту права детета и у спору за вршење односно лишење родитељског права покреће се тужбом.

Тужба за заштиту права детета

Члан 263.

(1) Тужбу за заштиту права детета могу поднети: дете, родитељи детета, јавни тужилац и орган старатељства.

(2) Тужба за заштиту права детета може се поднети у погледу свих права која су детету призната овим законом а нису заштићена неким другим поступком.

(3) Право и дужност да обавесте јавног тужиоца или орган старатељства о разлозима за заштиту права детета имају све дечје, здравствене и образовне установе или установе социјалне заштите, правосудни и други државни органи, удружења и грађани.

+ Судска пракса

Тужба за вршење односно лишење родитељског права

Члан 264.

(1) Тужбу за вршење родитељског права могу поднети: дете, родитељи детета и орган старатељства.

(2) Тужбу за лишење родитељског права могу поднети: дете, други родитељ, јавни тужилац и орган старатељства.

(3) Тужбу за враћање родитељског права може поднети, поред лица из става 2. овог члана, и родитељ који је био лишен родитељског права.

(4) Право и дужност да обавесте јавног тужиоца или орган старатељства о разлозима за

лишење родитељског права имају све дечје, здравствене и образовне установе или установе социјалне заштите, правосудни и други државни органи, удружења и грађани.

+ Судска пракса

Колизијски старатељ и привремени заступник детета

Члан 265.

(1) Ако између детета и његовог законског заступника постоје супротни интереси, дете заступа колизијски старатељ.

(2) Дете које је навршило 10. годину живота и које је способно за расуђивање може само односно преко неког другог лица или установе затражити од органа старатељства да му постави колизијског старатеља.

(3) Дете које је навршило 10. годину живота и које је способно за расуђивање може само односно преко неког другог лица или установе затражити од суда да му постави привременог заступника због постојања супротних интереса између њега и његовог законског заступника.

Дужност суда

Члан 266.

(1) У спору за заштиту права детета и у спору за вршење односно лишење родитељског права суд је увек дужан да се руководи најбољим интересом детета.

(2) Ако суд процени да у спору за заштиту права детета или у спору за вршење односно лишење родитељског права дете као странка није заступано на одговарајући начин, дужан је да детету постави привременог заступника.

(3) Ако суд утврди да је у спору за заштиту права детета или у спору за вршење односно лишење родитељског права странка дете које је способно да формира своје мишљење, дужан је:

1. да се стара да дете благовремено добије сва обавештења која су му потребна;
2. да дозволи детету да непосредно изрази своје мишљење и да мишљењу детета посвети дужну пажњу у складу са годинама и зрелошћу детета;
3. да мишљење детета утврди на начин и на месту које је у складу са његовим годинама и зрелошћу, осим ако би то очигледно било у супротности са најбољим интересом детета.

+ Судска пракса

Дужност колизијског старатеља или привременог заступника

Члан 267.

Ако колизијски старатељ или привремени заступник утврди да у спору за заштиту права детета или у спору за вршење односно лишење родитељског права он заступа дете које је способно да формира своје сопствено мишљење, дужан је:

1. да се стара да дете благовремено добије сва обавештења која су му потребна;
 2. да детету пружи објашњење које се тиче могућих последица акта који он предузима;
 3. да пренесе суду мишљење детета, ако дете није непосредно изразило мишљење пред судом,
- осим ако би то очигледно било у супротности са најбољим интересом детета.

Дужност других

Члан 268.

(1) Одредбе чл. 265-267. овог закона примењују се и у другим судским поступцима у вези са породичним односима ако се ти поступци односе и на права детета.

(2) Одредбе чл. 265-267. овог закона дужни су да примењују и органи који воде друге поступке ако се ти поступци односе и на права детета.

Нарочита хитност поступка

Члан 269.

(1) Поступак за заштиту права детета и поступак за лишење родитељског права нарочито су хитни.

(2) Прво рочиште заказује се тако да се одржи у року од осам дана од дана када је тужба примљена у суду.

(3) Другостепени суд дужан је да донесе одлуку у року од 15 дана од дана када му је достављена жалба.

Налаз и стручно мишљење

Члан 270.

Пре него што донесе одлуку о заштити права детета или о вршењу односно лишењу родитељског права, суд је дужан да затражи налаз и стручно мишљење од органа старатељства, породичног саветовалишта или друге установе специјализоване за посредовање у породичним односима.

+ Судска пракса

Пресуда и судско поравнање

Члан 271.

(1) У спору за заштиту права детета и у спору за вршење односно лишење родитељског права не може се изрећи пресуда због пропуштања нити пресуда на основу признања или одрицања.

(2) У спору за заштиту права детета и у спору за вршење односно лишење родитељског права странке не могу да закључе судско поравнање.

Одлука о вршењу родитељског права

Члан 272.

(1) Споразум родитеља о заједничком или самосталном вршењу родитељског права уноси се у изреку пресуде о вршењу родитељског права уколико суд процени да је тај споразум у најбољем интересу детета.

(2) Ако родитељи нису закључили споразум о вршењу родитељског права или суд процени да њихов споразум није у најбољем интересу детета, одлуку о поверавању заједничког детета једном родитељу, о висини доприноса за издржавање од стране другог родитеља и о начину одржавања личних односа детета са другим родитељем доноси суд.

(3) Када суд донесе одлуку о заједничком или самосталном вршењу родитељског права, а дете се не налази код родитеља који треба да врши родитељско право, суд ће наредити да се дете одмах преда родитељу који треба да врши родитељско право.

+ Судска пракса

Одлука о вршењу или лишењу родитељског права и о заштити од насиља у породици

Члан 273.

(1) Суд може пресудом у спору за заштиту права детета одлучити и о вршењу односно лишењу родитељског права.

(2) Суд може пресудом у спору за вршење родитељског права одлучити и о потпуном или делимичном лишењу родитељског права.

(3) Суд може пресудом у спору за заштиту права детета и у спору за вршење односно лишење родитељског права одредити једну или више мера заштите од насиља у породици.

+ Судска пракса

5. Поступак у спору за поништење усвојења

Месна надлежност

Члан 274.

У спору за поништење усвојења месно је надлежан суд на чијем се подручју налази орган старатељства пред којим је засновано усвојење.

Тужба за поништење усвојења

Члан 275.

(1) Тужбу за поништење усвојења из разлога наведених у чл. 89-103. овог закона могу поднети усвојитељи, усвојеник, родитељи односно старатељ усвојеника, лица која имају правни интерес да усвојење буде поништено, као и јавни тужилац.

(2) Лице које је изјаву о сагласности за усвојење дало под принудом или у заблуди може

поднети тужбу за поништење усвојења у року од годину дана од дана када је принуда престала или је заблуда уочена.

Пресуда о поништењу усвојења

Члан 276.

(1) Пресуду о поништењу усвојења суд доставља органу старатељства пред којим је засновано усвојење.

(2) На основу пресуде из става 1. овог члана орган старатељства пред којим је засновано усвојење доноси решење о поништењу решења о новом упису рођења усвојеника.

(3) На основу решења из става 2. овог члана оснажује се први упис рођења усвојеника.

6. Поступак у спору за издржавање

Месна надлежност

Члан 277.

У спору за издржавање месно је надлежан суд одређен законом којим се уређује парнични поступак.

Покретање поступка

Члан 278.

(1) Поступак у спору за издржавање покреће се тужбом.

(2) Тужбу за издржавање може поднети лице које се у смислу овог закона сматра повериоцем односно дужником издржавања.

(3) Тужбу за издржавање детета може поднети и орган старатељства.

Покретање поступка за издржавање супружника односно ванбрачног партнера

Члан 279.

(1) Тужба за издржавање супружника може се поднети током трајања брака, односно током трајања заједнице живота ванбрачних партнера.

(2) Тужба за издржавање супружника може се поднети најкасније до закључења главне расправе у брачном спору.

(3) Изузетно, бивши супружник који из оправданих разлога није поднео тужбу за издржавање у брачном спору може је поднети најкасније у року од годину дана од дана престанка брака, односно од дана када му је учињено последње фактичко давање на име издржавања.

(4) У случају из става 3. овог члана, тужбени захтев може бити усвојен само ако су услови

од којих зависи право на издржавање постојали у време престанка брака и још увек постоје у време закључења главне расправе у спору за издржавање.

(5) Тужба за издржавање ванбрачног партнера може се поднети у року од годину дана од дана престанка заједнице живота ванбрачних партнера, односно од дана када је учињено последње фактичко давање на име издржавања.

+ Судска пракса

Нарочита хитност поступка

Члан 280.

(1) Поступак у спору за издржавање нарочито је хитан.

(2) Прво рочиште заказује се тако да се одржи у року од осам дана од дана када је тужба примљена у суду.

(3) Другостепени суд дужан је да донесе одлуку у року од 15 дана од дана када му је достављена жалба.

Одступање од начела диспозиције

Члан 281.

Суд није везан границама тужбеног захтева за издржавање.

+ Судска пракса

Евиденција и документација о издржавању

Члан 282.

(1) Пресуду о издржавању суд је дужан да одмах достави органу старатељства на чијој територији поверилац издржавања има пребивалиште односно боравиште.

(2) Орган старатељства дужан је да води евиденцију и документацију о издржаваним лицима.

(3) Начин вођења евиденције и документације прописује министар надлежан за породичну заштиту.

7. Поступак у спору за заштиту од насиља у породици

Месна надлежност

Члан 283.

У спору за заштиту од насиља у породици месно је надлежан, поред суда опште месне надлежности, и суд на чијем подручју има пребивалиште, односно боравиште члан породице према коме је насиље извршено.

Покретање поступка

Члан 284.

- (1) Поступак у спору за заштиту од насиља у породици покреће се тужбом.
- (2) Тужбу за одређивање мере заштите од насиља у породици, као и за продужење мере заштите од насиља у породици, могу поднети: члан породице према коме је насиље извршено, његов законски заступник, јавни тужилац и орган старатељства.
- (3) Тужбу за престанак мере заштите од насиља у породици може поднети члан породице против кога је мера одређена.

Нарочита хитност поступка

Члан 285.

- (1) Поступак у спору за заштиту од насиља у породици нарочито је хитан.
- (2) Прво рочиште заказује се тако да се одржи у року од осам дана од дана када је тужба примљена у суду.
- (3) Другостепени суд дужан је да донесе одлуку у року од 15 дана од дана када му је достављена жалба.

Орган старатељства

Члан 286.

Ако орган старатељства није покренуо поступак у спору за заштиту од насиља у породици, суд може затражити од органа старатељства да пружи помоћ у прибављању потребних доказа и да изнесе своје мишљење о сврсисходности тражене мере.

Одступање од начела диспозиције

Члан 287.

- (1) Суд није везан границама тужбеног захтева за заштиту од насиља у породици.
- (2) Суд може одредити и меру заштите од насиља у породици која није тражена ако оцени да се таквом мером најбоље постиже заштита.

Дејство жалбе

Члан 288.

Жалба не задржава извршење пресуде о одређивању или продужењу мере заштите од насиља у породици.

Евиденција и документација о насиљу у породици

Члан 289.

(1) Пресуду у спору за заштиту од насиља у породици суд је дужан да одмах достави како органу старатељства на чијој територији има пребивалиште односно боравиште члан породице према коме је насиље извршено, тако и органу старатељства на чијој територији има пребивалиште односно боравиште члан породице против кога је мера заштите одређена.

(2) Орган старатељства дужан је да води евиденцију и документацију како о лицима према којима је насиље извршено, тако и о лицима против којих је одређена мера заштите.

(3) Начин вођења евиденције и документације прописује министар надлежан за породичну заштиту.

II. ПОСТУПАК ПРЕД ОРГАНОМ УПРАВЕ

1. Заједничке одредбе

Садржина овог дела закона

Члан 290.

Одредбама овог дела закона уређују се посебни управни поступци у вези са породичним односима.

Примена закона којим се уређује општи управни поступак

Члан 291.

(1) На поступак органа управе који је у вези са породичним односима примењују се одредбе закона којим се уређује општи управни поступак, ако овим законом није другачије одређено.

(2) У поступку пред органом старатељства примењују се и методе стручног социјалног рада и социјалне заштите.

2. Поступак склапања брака

Захтев за склапање брака

Члан 292.

(1) Будући супружници подносе усмени или писмени захтев за склапање брака матичару општине у којој желе да склопе брак.

(2) О усменом захтеву будућих супружника матичар сачињава записник.

(3) Будући супружници уз захтев за склапање брака подносе извод из матичне књиге рођених за сваког од њих, а по потреби и доказ о спроведеном поступку давања дозволе за склапање брака.

(4) Ако је будући супружник раније био у браку, поднеће доказ да је претходни брак престао уколико ова чињеница није уписана у матичну књигу рођених.

+ Правна мишљења

Одбијање захтева за склапање брака

Члан 293.

(1) Матичар утврђује, на основу изјава будућих супружника, приложених исправа и на други начин, да ли су испуњени сви услови за пуноважност брака предвиђени овим законом.

(2) Матичар ће усмено саопштити подносиоцима захтева да не могу склопити брак ако утврди да нису испуњени сви услови за пуноважност брака предвиђени овим законом.

(3) На њихово тражење матичар је дужан да у року од осам дана донесе писмено решење о одбијању захтева за склапање брака.

(4) Жалбу против решења о одбијању захтева за склапање брака подносиоци захтева могу изјавити министарству надлежном за породичну заштиту у року од 15 дана од дана пријема решења.

Прихватање захтева за склапање брака

Члан 294.

Матичар одређује дан склапања брака у споразуму са будућим супружницима када утврди да су испуњени сви услови за пуноважност брака предвиђени овим законом.

Упознавање са правним последицама склапања брака

Члан 295.

Матичар са будућим супружницима обавља разговор без присуства јавности у којем је дужан да их упозна са правним последицама које наступају склапањем брака.

Саветовање у погледу здравља

Члан 296.

(1) Матичар ће препоручити будућим супружницима да се до дана склапања брака узајамно обавесте о стању свог здравља, а по потреби и да посете одговарајућу медицинску установу, како би добили потпуну информацију о свим подацима који се тичу њиховог здравља, дијагнозе и прогнозе болести, лечењу и резултатима лечења.

(2) Матичар ће посебно препоручити будућим супружницима да се упознају са могућностима и предностима планирања породице.

Саветовање у погледу личних и имовинских односа

Члан 297.

(1) Матичар ће препоручити будућим супружницима да посете брачно или породично саветовалиште и да се упознају са важношћу одржавања складних брачних и породичних односа.

(2) Матичар ће препоручити будућим супружницима да се споразумеју о презимену.

Одустајање

Члан 298.

Ако се подносиоци захтева не појаве у договорено време, а изостанак не оправдају, матичар ће констатовати да су одустали од склапања брака.

Место и начин склапања брака

Члан 299.

(1) Брак се склапа јавно, на свечан начин, у просторији посебно предвиђеној за ту намену.

(2) Просторија предвиђена за склапање брака мора бити пригодно уређена и у њој мора бити истакнута застава Републике Србије, а матичар преко груди мора носити ленту у бојама заставе Републике Србије.

(3) Матичар може, изузетно, дозволити да се брак склопи и на другом месту, ако за то постоје нарочито оправдани разлози, ако се обезбеде услови у погледу свечаног изгледа просторије и ако се тиме не вређа достојанство чина склапања брака.

Учесници приликом склапања брака

Члан 300.

(1) Склапању брака присуствују будући супружници, два сведока и матичар.

(2) Сведок приликом склапања брака може бити свако пословно способно лице.

Склапање брака преко пуномоћника

Члан 301.

(1) Општинска управа може, изузетно, решењем дозволити да се брак склопи у присуству једног будућег супружника и пуномоћника другог будућег супружника ако за то постоје нарочито оправдани разлози.

(2) Пуномоћје за склапање брака мора бити оверено и издато само ради склапања брака.

(3) Пуномоћје треба да садржи личне податке о властодавцу, пуномоћнику и будућем супружнику који ће присуствовати склапању брака, као и датум овере пуномоћја.

(4) Пуномоћје важи 90 дана од дана оверавања.

(5) Жалбу против решења о одбијању захтева за склапање брака преко пуномоћника подносиоци захтева могу изјавити министарству надлежном за породичну заштиту у року од 15 дана од дана пријема решења.

Чин склапања брака

Члан 302.

(1) Склапање брака почиње утврђивањем идентитета будућих супружника и извештајем матичара да су они приступили склапању брака те да су за пуноважност њиховог брака испуњени сви услови предвиђени овим законом.

(2) Ако се брак склапа преко пуномоћника, матичар ће прочитати приложено пуномоћје.

(3) Када матичар утврди да на његов извештај нема приговора, на пригодан начин ће упознати будуће супружнике са правима и дужностима у браку, а затим ће сваког од њих појединачно упитати да ли слободно пристаје да склопи брак са оним другим.

(4) После датих потврдних изјава воље будућих супружника матичар проглашава да је брак склопљен.

(5) После проглашења да је брак склопљен матичар ће упитати супружнике како гласи њихов споразум о презимену.

Уписивање брака у матичну књигу

Члан 303.

(1) Склопљени брак матичар уписује у матичну књигу венчаних и у матичну књигу рођених за оба супружника.

(2) Упис брака у матичну књигу венчаних потписују супружници својим именом и новим презименом, пуномоћник својим именом и презименом поред личног имена супружника кога заступа, сведоци и матичар.

(3) После потписивања матичар уручује супружницима извод из матичне књиге венчаних.

+ Правна мишљења

Достављање извештаја о склопљеном браку

Члан 304.

(1) Ако је место рођења супружника различито од места склапања брака, матичар доставља извештај о склопљеном браку надлежном матичару.

(2) Ако је брак склопио страни држављанин, матичар ће извод из матичне књиге венчаних доставити министарству надлежном за правосуђе, које ће о склопљеном браку обавестити надлежно инострано дипломатско-конзуларно представништво у нашој земљи.

(3) Матичар ће, у случају из става 2. овог члана, уз извод из матичне књиге венчаних доставити и податке о месту пребивалишта страног држављанина у иностранству.

3. Поступак признања очинства

Изјава о признању очинства

Члан 305.

(1) Изјава о признању очинства даје се, по правилу, матичару који води матичну књигу рођених за дете и о њој се саставља записник.

(2) Ако је изјава о признању очинства дата матичару који није надлежан, као и ако је изјава дата пред органом старатељства или судом, орган пред којим је признато очинство дужан је да без одлагања записник или исправу која садржи изјаву о признању очинства достави матичару који води матичну књигу рођених за дете.

(3) Изјава о признању очинства не може се дати преко законског заступника или пуномоћника.

Изјава о сагласности са признањем очинства

Члан 306.

(1) Када прими изјаву о признању очинства, матичар је дужан да позове мајку и дете, односно мајку или дете, односно старатеља детета, да у року од 30 дана дају изјаву о сагласности са признањем очинства.

(2) Ако је мајка у пријави рођења детета навела да оцем детета сматра мушкарца који је касније признао очинство, неће се тражити њена сагласност у смислу става 1. овог члана.

Саветовање оца

Члан 307.

Ако мајка и дете, односно мајка или дете, односно старатељ детета, у року од 30 дана од дана пријема позива из члана 306. став 1. овог закона не дају никакву изјаву или изјаве да одбијају давање сагласности са признањем очинства, матичар је дужан да мушкарца који је признао очинство поучи о његовом праву на утврђивање очинства судском одлуком.

Саветовање мајке

Члан 308.

(1) Када мајка пријављује рођење детета ван брака, матичар је дужан да је поучи о њеном праву да именује мушкарца кога сматра оцем детета.

(2) Ако мајка именује мушкарца кога сматра оцем детета, матичар је дужан да позове тог мушкарца да у року од 30 дана да изјаву о признању очинства.

(3) Ако мушкарац кога је мајка именovala оцем детета у року од 30 дана не да никакву изјаву или изјави да он није отац детета, матичар је дужан да мајку поучи о њеном праву на утврђивање очинства судском одлуком.

Члан 309.

(1) Матичар утврђује, на основу изјава странака, приложених исправа и на други начин, да ли су испуњени сви услови за упис признања очинства у матичну књигу рођених.

(2) Матичар ће усмено саопштити мајци да мушкарац за кога је она навела да га сматра оцем детета није признао очинство и о томе ће сачинити службену белешку.

(3) Матичар ће усмено саопштити мушкарцу који је признао очинство да нису испуњени сви услови предвиђени овим законом за упис признања очинства у матичну књигу рођених и о томе ће сачинити службену белешку.

(4) Када утврди да су испуњени сви услови предвиђени овим законом, матичар ће уписати признање очинства у матичну књигу рођених.

Упис признања очинства у матичну књигу

Члан 310.

(1) Признање очинства уписује матичар који води матичну књигу рођених за дете.

(2) После уписа признања очинства матичар уручује оцу извод из матичне књиге рођених за дете.

4. Поступак заснивања усвојења

Покретање поступка

Члан 311.

Поступак заснивања усвојења могу покренути орган старатељства по службеној дужности, будући усвојитељи и родитељи односно старатељ детета.

Захтев усвојитеља за заснивање усвојења

Члан 312.

(1) Будући усвојитељи подносе писмени захтев за заснивање усвојења органу старатељства на чијем подручју они имају заједничко пребивалиште, односно боравиште.

(2) Страни држављани подносе писмени захтев за заснивање усвојења преко министарства надлежног за породичну заштиту.

(3) Будући усвојитељи уз захтев за заснивање усвојења подносе извод из матичне књиге рођених за сваког од њих, као и друге доказе о својој подобности да усвоје дете (општа подобност усвојитеља).

Захтев родитеља или старатеља детета за заснивање усвојења

Члан 313.

(1) Родитељ или старатељ детета подноси писмени захтев за заснивање усвојења органу старатељства на чијем подручју дете има пребивалиште, односно боравиште.

(2) Родитељ или старатељ детета уз захтев за заснивање усвојења подноси извод из матичне књиге рођених за дете, као и друге доказе о подобности детета да буде усвојено (општа подобност усвојеника).

(3) Када прими захтев родитеља за заснивање усвојења, орган старатељства дужан је да му препоручи да се подвргне психо-социјалном саветовању у органу старатељства, породичном саветовалишту или у другој установи која је специјализована за посредовање у породичним односима.

(4) У примереном року након што је родитељу препоручено психо-социјално саветовање, орган старатељства ће позвати родитеља и дете које је навршило 10. годину живота да пред њим дају писмене изјаве о сагласности за усвојење.

(5) Након што родитељ да писмену изјаву о сагласности за усвојење, орган старатељства је дужан да детету постави привременог старатеља који ће га заступати у поступку заснивања усвојења.

Општа подобност усвојитеља и усвојеника

Члан 314.

(1) Орган старатељства утврђује да ли су будући усвојитељи подобни да усвоје дете (општа подобност усвојитеља) и да ли је дете подобно да буде усвојено (општа подобност усвојеника) на основу изјава будућих усвојитеља, родитеља или старатеља детета, самог детета, на основу приложених исправа и на други начин.

(2) Одлука о општој подобности доноси се на основу налаза и стручног мишљења психолога, педагога, социјалног радника, правника и лекара.

(3) Налаз и мишљење из става 2. овог члана дају стручњаци органа старатељства.

(4) Орган старатељства може затражити налаз и мишљење и од стручњака породичних саветовалишта или других установа специјализованих за посредовање у породичним односима, као и од здравствених установа.

Одбијање захтева за заснивање усвојења

Члан 315.

(1) Орган старатељства доноси писмено решење о одбијању захтева за заснивање усвојења ако утврди да подносиоци захтева нису подобни за усвојитеље (општа подобност усвојитеља), односно да дете није подобно да буде усвојено (општа подобност усвојеника).

(2) Орган старатељства дужан је да решење из става 1. овог члана донесе у року од 60 дана од дана предаје уредног захтева.

(3) Жалбу против решења о одбијању захтева за заснивање усвојења подносиоци захтева могу изјавити министарству надлежном за породичну заштиту у року од 15 дана од дана пријема решења.

Јединствени лични регистар усвојења

Члан 316.

(1) Када утврди да су будући усвојитељи подобни да усвоје дете (општа подобност усвојитеља), односно да је дете подобно да буде усвојено (општа подобност усвојеника), орган старатељства дужан је да податке о будућим усвојитељима односно будућем усвојенику одмах унесе у Јединствени лични регистар усвојења.

(2) Јединствени лични регистар усвојења води министарство надлежно за породичну заштиту.

(3) Јединствени лични регистар усвојења садржи евиденцију података о будућим усвојитељима за које је утврђено да су подобни да усвоје дете (општа подобност усвојитеља) и деци за коју је утврђено да су подобна да буду усвојена (општа подобност усвојеника).

(4) Начин вођења Јединственог личног регистра усвојења прописује министар надлежан за породичну заштиту.

Избор будућих усвојитеља

Члан 317.

(1) Орган старатељства који је утврдио општу подобност усвојеника бира будуће усвојитеље на основу евиденције из Јединственог личног регистра усвојења и о томе доноси посебан закључак.

(2) Избор будућих усвојитеља не врши се ако дете усваја супружник или ванбрачни партнер родитеља детета, односно ако усвојено дете усваја супружник или ванбрачни партнер усвојитеља детета.

(3) Избор будућих усвојитеља не врши се ако усвојитељи и родитељ односно старатељ детета споразумно изврше избор и ако орган старатељства процени да је такав споразум у најбољем интересу детета.

Прилагођавање

Члан 318.

(1) Орган старатељства који је изабрао будуће усвојитеље дужан је да им упути дете ради узајамног прилагођавања, осим ако је усвојитељ страни држављанин.

(2) Период прилагођавања не може трајати дуже од шест месеци.

(3) Орган старатељства дужан је да надзире успешност узајамног прилагођавања будућих усвојитеља и детета те да о својим оценама саставља службене белешке (посебна подобност усвојитеља и усвојеника).

Одбијање захтева за заснивање усвојења

Члан 319.

(1) Орган старатељства доноси писмено решење о одбијању захтева за заснивање усвојења ако утврди да узајамно прилагођавање није било успешно.

(2) Жалбу против решења о одбијању захтева за заснивање усвојења подносиоци захтева могу изјавити министарству надлежном за породичну заштиту у року од 15 дана од дана пријема решења.

Решење о усвојењу

Члан 320.

(1) Орган старатељства који је изабрао будуће усвојитеље доноси писмено решење о усвојењу:

1. ако су будући усвојитељи подобни да усвоје дете (општа подобност усвојитеља);
2. ако је дете подобно да буде усвојено (општа подобност усвојеника) и
3. ако утврди да је узајамно прилагођавање будућих усвојитеља и детета било успешно (посебна подобност усвојитеља и усвојеника).

(2) Усвојење је засновано даном доношења решења о усвојењу.

Упознавање са правним последицама

Члан 321.

(1) Службено лице органа старатељства са будућим усвојитељима обавља разговор без присуства јавности у којем је дужно да их упозна са правним последицама које наступају заснивањем усвојења.

(2) Службено лице органа старатељства може обавити разговор и са дететом, ако је то у складу са годинама и зрелошћу детета, у којем ће га подробно обавестити о предстојећем усвојењу.

Саветовање

Члан 322.

(1) Службено лице органа старатељства препоручиће будућим усвојитељима да детету саопште истину о његовом пореклу што је пре могуће.

(2) Службено лице органа старатељства дужно је да препоручи будућим усвојитељима да се подвргну и психо-социјалном саветовању у органу старатељства, породичном саветовалишту или у другој установи која је специјализована за посредовање у породичним односима.

Искључивање јавности

Члан 323.

(1) У поступку заснивања усвојења јавност је искључена.

(2) Подаци из евиденције и документације о усвојењу спадају у службену тајну и њу су дужни да чувају сви учесници у поступку којима су ти подаци доступни.

+ Правна мишљења

Место и начин уручивања решења

Члан 324.

(1) Решење о усвојењу уручује се на свечан начин лично усвојитељима и старатељу усвојеника.

(2) Уручивању решења из става 1. овог члана може присуствовати и дете ако је то у складу са његовим годинама и зрелошћу.

Решење о новом упису рођења

Члан 325.

(1) На основу решења о усвојењу орган старатељства доноси решење о новом упису рођења усвојеника.

(2) Решењем о новом упису рођења усвојеника подаци о родитељима замењују се подацима о усвојитељима.

(3) Решење из става 1. овог члана коначно је и њиме се поништава ранији упис рођења усвојеника.

Уписивање и увид у матичну књигу

Члан 326.

(1) Решење о новом упису рођења усвојеника доставља се без одлагања матичару који води матичну књигу рођених за дете.

(2) После новог уписа рођења усвојеника право увида у матичну књигу рођених за дете имају само дете и усвојитељи детета.

(3) Пре него што дозволи детету увид у матичну књигу рођених, матичар је дужан да упути дете на психо-социјално саветовање у орган старатељства, породично саветовалиште или у другу установу која је специјализована за посредовање у породичним односима.

Евиденција и документација о усвојењу

Члан 327.

(1) Орган старатељства дужан је да води евиденцију и документацију о усвојеној деци.

(2) Начин вођења евиденције и документације прописује министар надлежан за породичну заштиту.

Поступак заснивања хранитељства

Члан 328.

(1) У поступку заснивања хранитељства сходно се примењују одредбе чл. 311-315, чл. 320. и 321. и чл. 323. и 324. овог закона о поступку заснивања усвојења.

(2) Начин вођења евиденције и документације о хранитељству прописује министар надлежан за породичну заштиту.

5. Поступак стављања под старатељство

Покретање поступка

Члан 329.

(1) Поступак стављања под старатељство покреће орган старатељства по службеној дужности.

(2) Иницијативу за покретање поступка стављања под старатељство могу да поднесу здравствене и образовне установе или установе социјалне заштите, правосудни и други државни органи, удружења и грађани.

Месна надлежност

Члан 330.

(1) У поступку стављања под старатељство месно је надлежан орган старатељства према месту пребивалишта, односно боравишта штићеника.

(2) Месна надлежност за штићеника коме се не могу утврдити ни пребивалиште ни боравиште одређује се према месту где је штићеник нађен.

Искључивање јавности

Члан 331.

(1) У поступку стављања под старатељство јавност је искључена.

(2) Подаци из евиденције и документације о стављању под старатељство спадају у службену тајну и њу су дужни да чувају сви учесници у поступку којима су ти подаци доступни.

Хитност поступка

Члан 332.

(1) Поступак стављања под старатељство јесте хитан.

(2) Привремени закључак о обезбеђењу смештаја штићеника орган старатељства дужан је

да донесе у року од 24 сата од тренутка када је обавештен о постојању потребе за старатељством.

(3) Ако штићеник има имовину, орган старатељства дужан је да изврши попис имовине штићеника најкасније у року од осам дана од дана када је обавештен о постојању потребе за старатељством.

(4) Решење о стављању под старатељство орган старатељства дужан је да донесе одмах, а најкасније у року од 30 дана од дана када је обавештен о постојању потребе за старатељством над малолетним дететом односно од дана пријема судске одлуке о лишењу пословне способности пунолетног лица.

Решење о стављању под старатељство

Члан 333.

(1) Орган старатељства доноси решење о стављању под старатељство ако утврди да за то постоје законски разлози и уручује га старатељу без одлагања.

(2) Ако штићеник има имовину, старатељу се уручује и извештај сталне комисије за попис и процену вредности имовине штићеника, а сама имовина предаје му се на управљање и располагање.

(3) Решењем о стављању под старатељство одређују се права и дужности старатеља.

(4) Уручивањем решења о стављању под старатељство сматра се да је старатељ упознат са својим правима и дужностима (увођење старатеља у дужност).

(5) Жалбу против решења о стављању под старатељство може изјавити старатељ, односно лице које има правни интерес, министарству надлежном за породичну заштиту у року од 15 дана од дана пријема решења.

Решење о постављењу новог старатеља

Члан 334.

(1) Орган старатељства доноси решење о постављењу новог старатеља ако утврди да је претходно постављени старатељ разрешен дужности или је умро.

(2) На решење из става 1. овог члана примењују се одредбе члана 333. овог закона.

Притужба на рад старатеља

Члан 335.

(1) Притужбу на рад старатеља органу старатељства могу поднети штићеник који је способан за расуђивање и лице које има правни интерес.

(2) Орган старатељства дужан је да на притужбу из става 1. овог члана одговори у року од 15 дана од дана када је притужба примљена у органу старатељства.

Решење о разрешењу старатеља

Члан 336.

(1) Орган старатељства доноси решење о разрешењу старатеља ако утврди да за то постоје законски разлози и уручује га старатељу без одлагања.

(2) Жалбу против решења о разрешењу старатеља може изјавити старатељ, односно лице које има правни интерес, министарству надлежном за породичну заштиту у року од 15 дана од дана пријема решења.

(3) Примопредаја између ранијег и новог старатеља обавља се по правилима о стављању под старатељство из члана 333. овог закона.

Решење о престанку старатељства

Члан 337.

(1) Орган старатељства доноси решење о престанку старатељства ако утврди да за то постоје законски разлози и уручује га без одлагања старатељу и штићенику.

(2) Жалбу против решења о престанку старатељства могу изјавити старатељ и штићеник који је способан за расуђивање, односно лице које има правни интерес, министарству надлежном за породичну заштиту у року од 15 дана од дана пријема решења.

Притужба на рад органа старатељства

Члан 338.

(1) Притужбу на рад органа старатељства могу поднети старатељ, штићеник који је способан за расуђивање и лице које има правни интерес.

(2) Притужба се подноси министарству надлежном за породичну заштиту.

(3) Министарство надлежно за породичну заштиту дужно је да одговори на притужбу из става 1. овог члана у року од 30 дана од дана пријема притужбе.

Уписивање у матичну књигу

Члан 339.

(1) Коначно решење о стављању под старатељство односно коначно решење о престанку старатељства доставља се без одлагања матичару који води матичну књигу рођених за штићеника.

(2) Ако штићеник има непокретности, решење из става 1. овог члана уписује се и у јавни регистар права на непокретностима.

Евиденција и документација о стављању под старатељство

Члан 340.

(1) Орган старатељства дужан је да води евиденцију и документацију о штићеницима.

(2) Начин вођења евиденције и документације прописује министар надлежан за породичну заштиту.

Други поступци пред органом старатељства

Члан 341.

- (1) Орган старатељства води и друге поступке, у складу са законом.
- (2) Орган старатељства решењем одлучује о мерама превентивног или корективног надзора над вршењем родитељског права односно о одређивању и промени личног имена детета.
- (3) Жалбу против решења из става 2. овог члана могу изјавити родитељи детета министарству надлежном за породичну заштиту у року од 15 дана од дана пријема решења.

Једанаести део

ЛИЧНО ИМЕ

I. ЗАЈЕДНИЧКЕ ОДРЕДБЕ

Појам

Члан 342.

- (1) Лично име састоји се од имена и презимена.
- (2) Лично име уписује се у матичну књигу рођених.
- (3) Свако је дужан да се служи својим личним именом.

Скраћено лично име

Члан 343.

- (1) Лице чије име или презиме, односно и име и презиме, садржи више од три речи дужно је да се у правном саобраћају служи скраћеним личним именом.
- (2) Одлука о скраћеном личном имену саопштава се матичару који води матичну књигу рођених за имаоца права на лично име и констатује се у матичној књизи рођених.

II. ОДРЕЂИВАЊЕ ЛИЧНОГ ИМЕНА

Име детета

Члан 344.

- (1) Име детета одређују родитељи.

(2) Родитељи имају право да се име детета упише у матичну књигу рођених и на матерњем језику и писму једног или оба родитеља.

(3) Родитељи имају право да слободно изаберу име детета, али не могу одредити погрдно име, име којим се вређа морал или име које је у супротности са обичајима и схватањима средине.

(4) Име детета одређује орган старатељства ако родитељи нису живи, ако нису познати, ако у законом одређеном року нису одредили име детету, ако не могу да постигну споразум о имену детета, односно ако су одредили погрдно име, име којим се вређа морал или име које је у супротности са обичајима и схватањима средине.

+ Судска пракса

Презиме детета

Члан 345.

(1) Презиме детета одређују родитељи према презимену једног или оба родитеља.

(2) Родитељи не могу заједничкој деци одредити различита презимена.

(3) Презиме детета одређује орган старатељства ако родитељи нису живи, ако нису познати, односно ако не могу да постигну споразум о презимену детета.

III. ПРОМЕНА ЛИЧНОГ ИМЕНА

Ко има право на промену

Члан 346.

(1) Право на промену личног имена има свако лице које је навршило 15. годину живота и које је способно за расуђивање.

(2) Дете које је навршило 10. годину живота и које је способно за расуђивање има право на давање сагласности са променом личног имена.

+ Судска пракса

Ко нема право на промену

Члан 347.

Право на промену личног имена нема:

1. лице против кога се води кривични поступак за дело за које се гони по службеној дужности;

2. лице које је осуђено за кривично дело за које се гони по службеној дужности док казна није извршена односно док трају правне последице осуде;

3. лице које променом личног имена намерава да избегне неку своју обавезу;

4. лице које намерава да промени име у погрдно име, име којим се вређа морал или име које је у супротности са обичајима и схватањима средине.

Промена презимена супружника

Члан 348.

(1) Супружници се приликом склапања брака могу споразумети да сваки од њих:

1. задржи своје презиме;
2. уместо свог узме презиме другог супружника;
3. свом презимену дода презиме другог супружника односно презимену другог супружника дода своје презиме.

(2) Супружник који је променио презиме склапањем брака може у року од 60 дана од дана престанка брака узети презиме које је имао пре склапања брака.

Промена презимена детета

Члан 349.

(1) Детету се може променити презиме:

1. утврђивањем материнства односно очинства;
2. оспоравањем материнства односно очинства.

(2) Усвојеном детету може се променити презиме према презимену једног или оба усвојитеља.

(3) Дете које је променило презиме усвојењем може после престанка усвојења поништењем узети своје презиме.

Стварна и месна надлежност

Члан 350.

(1) Захтев за промену личног имена подноси се општинској управи на чијем подручју подносилац захтева има пребивалиште, односно боравиште.

(2) Општинска управа која прихвати захтев за промену личног имена дужна је да о томе обавести надлежног матичара ради уписа промене личног имена у матичну књигу рођених и венчаних и орган који води евиденцију о пребивалишту грађана.

(3) Жалбу против решења о одбијању захтева за промену личног имена подносилац може изјавити министарству надлежном за породичну заштиту у року од 15 дана од дана пријема решења.

IV. ЗАШТИТА ПРАВА НА ЛИЧНО ИМЕ

Повреда права на лично име

Члан 351.

Право на лично име може се повредити нарочито:

1. спречавањем имаоца да се служи својим личним именом или делом имена, односно ометањем на други начин да врши право на лично име (спречавање и ометање вршења права на лично име);

2. приписивањем имаоцу другачијег личног имена или дела имена односно тврдњом да је ималац дужан да се служи другачијим личним именом или делом имена, означавањем имаоца другачијим личним именом од његовог, оспоравањем имаоцу на други начин права да се служи својим личним именом (оспоравање права на лично име);

3. искривљеним, скраћеним, проширеним или другачијим навођењем имаочевог личног имена или дела имена, осим када је то уобичајено или неопходно (искривљавање личног имена);

4. означавањем себе, другог лица, организације, ствари или појаве имаочевим личним именом или делом имена, навођењем другог или допуштањем другог да себе означава имаочевим личним именом или делом имена, неовлашћеном употребом имаочевог личног имена или дела имена на други начин без пристанка имаоца (неовлашћена употреба личног имена).

Пристанак за употребу имена

Члан 352.

(1) Ималац може и уз накнаду дати пристанак за употребу свог личног имена или дела имена у допуштене сврхе.

(2) За употребу презимена потребан је пристанак и других лица на која се имаочево презиме односи (супружник, дете, родитељ и др.) ако би употребом било повређено право тих лица.

Везаност пристанком

Члан 353.

Пристанак дат за једну употребу личног имена, за одређени начин употребе односно за употребу у одређену сврху не сматра се пристанком и за поновљену употребу, за употребу на други начин односно за употребу у неку другу сврху.

Опозив пристанка

Члан 354.

(1) Ако је ималац задржао право да пристанак за употребу личног имена опозове, опозивом пристанак престаје.

(2) И када није задржао право на опозив, ималац може опозвати пристанак ако би употреба његовог личног имена, с обзиром на околности случаја, знатно нашкодила

његовим интересима, а он то није могао предвидети.

(3) У случају из става 2. овог члана, оштећени има право на накнаду штете проузроковане опозивом пристанка.

Тужбе

Члан 355.

Лице чије је право на лично име повређено може у парничном поступку захтевати од суда да:

1. утврди постојање права да се оно служи својим личним именом;
2. нареди уклањање, уништење или преиначење предмета којима је извршена повреда права, повлачење тврдње којом се оспорава имаоцу право на лично име или нешто друго што је потребно за уклањање стања повреде права;
3. забрани даље вршење или понављање радње којом се повређује право, под претњом плаћања одређене своте новца повређеном ако се радња повреде не обустави или ако се понови;
4. досуди накнаду материјалне и нематеријалне штете;
5. досуди део добити остварене употребом личног имена, сразмерно томе колико је употреба личног имена допринела остварењу добити.

Активна легитимација после смрти имаоца права на лично име

Члан 356.

Ако је ималац права на лично име умро после извршене повреде, као и ако је повреда извршена после смрти имаоца права на лично име, заштиту права на лично име могу захтевати: лице које је умрли одредио да се стара о заштити његовог личног имена, супружник, дете и родитељ умрлог.

Дванаести део

ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Примена овог закона

Члан 357.

(1) Одредбе овог закона примењују се и на породичне односе који су настали до дана почетка примене овог закона, осим ако овим законом није другачије одређено.

(2) Судски односно управни поступак који је покренут по одредбама Закона о браку и породичним односима ("Службени гласник СРС", бр. 22/80 и 11/88 и "Службени гласник РС", бр. 22/93, 25/93, 35/94, 46/95 и 29/01) наставиће се према одредбама овог закона, осим ако је до дана почетка примене овог закона донета првостепена одлука.

(3) Ако је до дана почетка примене овог закона донета првостепена одлука у поступку из става 2. овог члана, поступак ће се наставити према одредбама Закона о браку и породичним односима ("Службени гласник СРС", бр. 22/80 и 11/88 и "Службени гласник РС", бр. 22/93, 25/93, 35/94, 46/95 и 29/01).

(4) Ако после почетка примене овог закона буде укинута првостепена одлука из става 3. овог члана, даљи поступак спровешће се према одредбама овог закона.

+ **Види:**

[Решење УС РС - 101/2009-39.](#)

+ [Судска пракса](#)

Усвојење

Члан 358.

(1) На усвојење засновано пре почетка примене овог закона примењују се прописи који су важили до дана почетка примене овог закона.

(2) Усвојење засновано по одредбама овог закона сматра се потпуним усвојењем за потребе других закона.

Брак

Члан 359.

(1) Брак закључен пре 9. маја 1946. године пуноважан је ако је закључен сагласно прописима који су били на снази у време закључења брака.

(2) Брак закључен у времену од 6. априла 1941. године до 9. маја 1946. године пред војним органима, народноослободилачким одборима или народним одборима признаје се пуноважним ако су били у време закључења брака испуњени услови из чл. 15-19. овог закона и ако је уведен у матичне књиге или је тражено то увођење до 9. маја 1947. године.

(3) Бракови закључени после 9. маја 1946. године до 5. маја 1955. године склопљени уз учешће матичара или другог службеника народног одбора, а без учешћа председника народног одбора, односно одређеног члана народног одбора, признају се пуноважним од дана њиховог закључења ако су испуњени остали услови за пуноважност тих бракова по Основном закону о браку ("Службени лист СФРЈ", број 29/64).

(4) Одредба става 3. овог члана не примењује се на бракове који су правноснажном судском пресудом оглашени за непостојеће.

Сходна примена закона којим се уређује ванпарнични поступак

Члан 360.

На поступак из члана 11. став 3. овог закона, до уређења посебног ванпарничног поступка законом - сходно ће се примењивати одредбе закона којим је уређен ванпарнични поступак за давање дозволе за закључење брака.

Рокови

Члан 361.

Рокови за подизање тужби предвиђени овим законом примењиваће се на све случајеве у којима рокови нису истекли по одредбама овог закона.

[+ Судска пракса](#)

Престанак важења других закона и прописа

Члан 362.

(1) Даном почетка примене овог закона престаје да важи Закон о браку и породичним односима ("Службени гласник СРС", бр. 22/80 и 11/88 и "Службени гласник РС", бр. 22/93, 25/93, 35/94, 46/95 и 29/01).

(2) Даном почетка примене овог закона престају да важе подзаконски акти донети на основу закона из става 1. овог члана.

(3) Даном почетка примене овог закона престају да важе одредбе Главе пете (Лишење и враћање родитељског права) Закона о ванпарничном поступку ("Службени гласник СРС", бр. 25/82 и 48/88 и "Службени гласник РС", број 46/95).

[+ Судска пракса](#)

Ступање на снагу и примена овог закона

Члан 363.

Овај закон ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику Републике Србије", а примењује се од 1. јула 2005. године, осим одредаба члана 203. ст. 2. и 3. овог закона које се примењују од 1. јула 2006. године.

[+ Судска пракса](#)

ИЗМЕНЕ

Уставни суд у саставу: председник др Боса Ненадић и судије др Оливера Вучић, др Марија Драшкић, Весна Илић-Прелић, др Агнеш Картаг-Одри, Катарина Манојловић-Андрић, мр Станка Милановић, др Драгиша Слијепчевић, др Драган Стојановић и Предраг Ћетковић, на основу члана 167. став 1. тачка 1. Устава Републике Србије, на седници одржаној 9. јула 2009. године, донео је

Решење

*Решење је објављено у "Службеном гласнику РС", бр.
101/2009 од 4.12.2009. године.*

Не прихватају се иницијативе за покретање поступка за утврђивање неуставности одредаба члана 155. ст. 1, 3. и 4, члана 198. став 2. тач. 1. и 2. и члана 357. став 1. Породичног закона ("Службени гласник РС", број 18/05).

Образложење

Уставном суду поднете су иницијативе за оцену уставности одредаба члана 155. ст. 1, 3. и 4, члана 198. став 2. тач. 1. и 2. и члана 357. став 1. Породичног закона ("Службени гласник РС", број 18/05).

Поводом иницијативе поднете 2. јула 2006. године за оцену уставности одредаба члана 155. ст. 1, 3. и 4. Породичног закона, првобитно је формиран предмет број IY-119/2006, који је Закључком Суда спојен са раније формираним предметом број IY - 296/2005. У иницијативи се наводи да су оспорене одредбе несагласне с Уставом Републике Србије од 1990. године. Наиме, иницијатор сматра да се оспореним одредбама "повређују слободe и права родитеља који имају законску обавезу да издржавају пунолетну децу која имају своју пунолетну децу која имају средства за издржавање својих родитеља", јер се, супротно одредбама чл. 11, 12, 13. и 29. Устава, доводе у неједнак положај са другим лицима наведеним у оспореним одредбама и немају са њима једнака права и обавезе. Ово из разлога што су родитељи, чија пунолетна деца немају довољно средстава за издржавање, у обавези да издржавају своју децу, док њихова пунолетна деца која су у радном односу и поседују имовину и могућности да издржавају своје родитеље, такву обавезу немају.

У иницијативи којом се оспоравају одредбе члана 198. став 2. тач. 1. и 2. Породичног закона, наводи се да се оспореним одредбама повређују Уставом зајемчена права својине на имовини, право поседовања, располагања и коришћења. Иницијатор сматра да за извршиоце породичног насиља постоје мере санкционисања по прописима о кривичном и прекршајном поступку, те да се за дела насиља у породици не може одузимати имовина или ограничавати уставно право својине, па макар и на одређено време, ако се ради о имовини која није стечена у браку, односно посебној имовини.

У иницијативи од 28. јула 2005. године, којом се оспоравају одредбе члана 357. став 1. Закона, наводи се, поред осталог, да оспорени Закон није могао бити донет док се не промени постојећи Устав, односно док се не усвоји нови Устав, јер Закон у целини прихвата другачији концепт породице од постојећег Устава. Такође, оспорена одредба члана 357. став 1. је, према иницијатору, у несагласности са Уставом и општим правним правилима према којима правни акти не могу имати повратно дејство, већ могу да важе само убудуће. Стога иницијатор предлаже да Суд или "стави ван снаге спорни Закон у целини" или да "стави ван снаге одредбу члана 357. став 1. Породичног закона".

У спроведеном поступку Уставни суд је утврдио да је оспореним одредбама члана 155. ст. 1, 3. и 4. Породичног закона прописано: да пунолетно дете које је неспособно за рад, а нема довољно средстава за издржавање, има право на издржавање од родитеља све док такво стање траје (став 1); да пунолетно дете у смислу ст. 1. и 2. овог члана има право на издржавање од крвних сродника у правој усходној линији сразмерно њиховим могућностима ако родитељи нису живи или ако немају довољно средстава за издржавање (став 3); да нема право на издржавање пунолетно дете ако би прихватање његовог захтева за издржавање представљало очигледну неправду за родитеље, односно друге крвне

сроднике (став 4). Оспореним одредбама члана 198. став 2. тач. 1. и 2. Закона утврђено је да су мере заштите од насиља у породици: издавање налога за иселење из породичног стана или куће, без обзира на право својине односно закупа непокретности (тачка 1); издавање налога за уселење у породични стан или кућу, без обзира на право својине односно закупа непокретности (тачка 2). Оспорена одредба члана 357. став 1. Закона прописује да се одредбе овог закона примењују и на породичне односе који су настали до дана почетка примене овог закона, осим ако овим законом није другачије одређено.

Према члану 112. Закона о Уставном суду ("Службени гласник РС", број 109/07), поступци пред Уставним судом започети пре ступања на снагу овог закона, окончаће се по одредбама овог закона. Устав Републике Србије од 1990. године, у време чијег важења су поднете иницијативе и у односу на који је тражена оцена уставности, престао је да важи 8. новембра 2006. године, ступањем на снагу новог Устава Републике Србије, тако да је оцена уставности оспорених одредаба Закона, сагласно одредбама члана 167. Устава, извршена у односу на важећи Устав.

Устав утврђује: да се Уставом јемче, и као таква, непосредно примењују људска и мањинска права зајемчена општеприхваћеним правилима међународног права, потврђеним међународним уговорима и законима, као и да се законом може прописати начин остваривања ових права само ако је то Уставом изричито предвиђено или ако је то неопходно за остварење појединог права због његове природе, при чему закон ни у ком случају не сме да утиче на суштину зајемченог права (члан 18. став 2); да људска и мањинска права зајемчена Уставом могу законом бити ограничена ако ограничење допушта Устав, у сврхе ради којих га Устав допушта, у обиму неопходном да се уставна сврха ограничења задовољи у демократском друштву и без задирања у суштину зајемченог права (став 1), као и да се достигнути ниво људских и мањинских права не може смањивати (члан 20. ст. 1. и 2); да су пред Уставом и законом сви једнаки и да је забрањена свака дискриминација, непосредна или посредна, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета (члан 21. ст. 1. и 2); да се јемчи мирно уживање својине и других имовинских права стечених на основу закона, да право својине може бити одузето или ограничено само у јавном интересу утврђеном на основу закона, уз накнаду која не може бити нижа од тржишне, да се законом може ограничити начин коришћења имовине, као и да је одузимање или ограничење имовине ради наплате пореза и других дажбина или казни, дозвољено само у складу са законом (члан 58); да се брак и односи у браку и породици уређују законом (члан 62. став 4); да деца уживају људска права примерено свом узрасту и душевној зрелости, као и да се права детета и њихова заштита уређују законом (члан 64. ст. 1. и 5); да родитељи имају право и дужност да издржавају, васпитавају и образују своју децу, и у томе су равноправни (члан 65. став 1); да закони и сви други општи акти не могу имати повратно дејство, као и да, изузетно, само поједине одредбе закона могу имати повратно дејство, ако то налаже општи интерес утврђен при доношењу закона (члан 197. ст. 1. и 2).

Сагласно цитираним одредбама Устава, Република Србија је овлашћена да законом, у конкретном случају Породичним законом, уреди систем у области породичних односа, укључујући и питања издржавања детета, родитеља и других сродника, као и питање заштите од насиља у породици.

Оспореним одредбама члана 155. ст. 1, 3. и 4. Закона уређује се питање издржавања пунолетног детета. Издржавање пунолетног детета је обавеза која произлази из родитељског права. Родитељско право које по правилу престаје, поред осталих случајева утврђених законом, и када дете наврши 18. годину живота, али се може продужити и после

пунолетства детета ако је дете због болести или сметњи у психо-физичком развоју неспособно да се само стара о себи и о заштити својих права, односно интереса или ако својим поступцима угрожава сопствена права и интересе (члан 85. Закона). С обзиром да старање о детету подразумева, поред осталог, и издржавање детета (члан 68. став 2. Закона), као и да, како је то већ наведено, родитељско право може да се, под одређеним условима, продужи и после пунолетства детета, оспореним одредбама члана 155. ст. 1. и 3. Закона се, сагласно смислу и садржини родитељског права (дужности), утврђује и право пунолетног детета на издржавање од родитеља, под условом да је дете неспособно за рад и да нема довољно средстава за издржавање. Ова обавеза издржавања односи се и на крвне сроднике у правој усходној линији, под прописаним условима, што је, као обавеза, изведена из обавезе тих сродника из члана 154. став 2. Закона да издржавају малолетно дете. Изузетак од овако утврђене обавезе издржавања уређен је оспореним ставом 4. члана 155. Закона увођењем правног стандарда "очигледне неправде" за дужника издржавања, јер су се због те околности (постојања очигледне неправде по дужника издржавања) стекли разлози за ускраћивање права повериоцу законског издржавања. Овакво уређивање права на издржавање пунолетног детета у сагласности је, по оцени Уставног суда, са овлашћењем законодавца из члана 64. став 5. Устава, да права детета (укључујући и права пунолетног детета) уреди законом, као и са дужношћу родитеља из одредбе члана 65. став 1. Устава, да издржавају своју децу. Полазећи од тога да су одредбе члана 155. ст. 1, 3. и 4. Закона оспорене у односу на одредбе чл. 11, 12, 13. и 29. Устава од 1990. године, који је престао да важи, сагласно члану 167. Устава од 2006. године, оцена њихове уставности је извршена у односу на одредбе Устава од 2006. године. Оспорене одредбе сагласне су, по оцени Суда, са одредбом члана 18. став 2. Устава, јер ова уставна одредба утврђује могућност да се законом може прописати начин остваривања људских права ако је то Уставом изричито предвиђено, а такву могућност Устав одредбом члана 64. став 5. управо и предвиђа. При томе, оспорене одредбе Закона нису несагласне са одредбом члана 20. Устава, јер се тим одредбама не ограничавају људска права зајемчена Уставом, у смислу наведене уставне одредбе, већ се само утврђује начин остваривања права детета, укључујући и његово право на издржавање, сагласно одредбама члана 64. став 5. и члана 65. став 1. Устава. Такође, оспореним одредбама Закона не повређује се ни уставни принцип једнакости који произлази из уставног принципа забране дискриминације из члана 21. Устава, јер једнакост не подразумева једнакост грађана у апсолутном смислу те речи, већ јемчи једнакост грађана који се налазе у идентичним правним ситуацијама, као и стога што оспорене одредбе не стварају неједнакост (дискриминацију) грађана с обзиром на њихова лична својства утврђена одредбом члана 21. став 3. Устава. У прилог наведеном говори и то да родитељи немају само обавезу издржавања пунолетног детета, под условима утврђеним оспореним одредбама члана 155. ст. 1, 3. и 4. Закона, већ и право на издржавање од стране пунолетног детета или другог крвног сродника у правој нисходној линији, на начин и под условима утврђеним одредбама члана 156. Закона. При томе, утврђивање (круга) лица - дужника издржавања јесте, по оцени Суда, ствар законодавне политике коју Уставни суд, сагласно одредби члана 167. Устава, није надлежан да оцењује.

Уставни суд је утврдио да је, полазећи од тешких последица породичног насиља које се испољава кроз телесне и душевне патње, нарочито жена и деце, законодавац посебним поглављем Породичног закона (чл. 197. до 200) уредио заштиту од насиља у породици, а одредбама члана 198. Закона утврдио мере заштите које се примењују према члану породице који врши насиље. Оспореним одредбама члана 198. став 2. тач. 1. и 2. Закона утврђене су мере заштите од насиља у породици, и то: издавање налога за иселење из породичног стана или куће, без обзира на право својине, односно закупа непокретности, као и издавање налога за уселење у породични стан или кућу, без обзира на право својине односно закупа непокретности. По схватању Уставног суда, наведене мере заштите, као и

оне друге утврђене одредбом члана 198. Закона, јесу мере грађанскоправне природе и имају за циљ спречавање лица које врши насиље да понови акт насилничког понашања. Чињеница да се оспореним одредбама у извесној мери ограничава право мирног уживања својине и других имовинских права зајемчених одредбом члана 58. Устава, не чини основаном тврдњу да су оспорене одредбе Закона несагласне са том уставном одредбом. Наиме, управо наведена уставна одредба дозвољава како ограничење права својине, ако је то ограничење у јавном интересу који је утврђен законом, тако и ограничење начина коришћења имовине. Садржину права својине, које није апсолутно право, већ право које може да трпи Уставом дозвољена и дефинисана ограничења, чине три елемента (права): право држања, право коришћења и право располагања. Оспореним одредбама Закона ограничава се право својине, и то у оном његовом делу који се односи на право коришћења, као и друга имовинска права (право закупа), али са општеприхваћеним друштвеним циљем спречавања насиља у породици. Из изложеног произлази да је овакво ометање права својине (и других имовинских права), односно контрола начина њеног коришћења друштвено оправдано и дозвољено, јер поштује захтев легалитета - законитости (предвиђено је законом), затим, тежи остварењу општег, односно јавног интереса каква свакако јесте заштита од породичног насиља (захтев легитимитета), који се огледа и кроз уставно јемство достојанства и слободног развоја личности (члан 23. Устава), неповредивости физичког и психичког интегритета (члан 25. Устава) и заштите психичког, физичког, економског и сваког другог искоришћавања детета (члан 64. став 3. Устава). Такође, Суд сматра да прописане мере заштите имају само привремен карактер и да се њима не узурпирају (одузимају) већ само ограничавају нека својинска права члана породице који врши насиље. Имајући све наведено у виду, оспорене одредбе су, по оцени Суда, у сагласности са Уставом.

Оспореном одредбом члана 357. став 1. Породичног закона утврђује се да се одредбе овог закона примењују и на породичне односе који су настали до дана почетка примене овог закона, осим ако овим законом није другачије одређено. Ова одредба оспорена је са тврдњом да даје повратно дејство закону, супротно изричитој забрани из члана 197. став 1. Устава. Полазећи од тога да формулација оспорене одредбе није језички довољно прецизна и да та непрецизност изазива одређене недоумице у погледу њене стварне садржине и правног домаћаја, Уставни суд је, приликом оцене уставности, смисао и садржину оспорене одредбе утврдио полазећи од предмета Закона и саме природе односа који се њиме уређују и оценио да је једино могуће и правилно значење оспорене одредбе оно према коме се одредбе Закона примењују, односно могу примењивати само на породичне односе који су настали до дана ступања на снагу Закона, али који истовремено нису и коначно решени, односно који су трајали или трају и по ступању на снагу овог закона, а не и на породичне односе који су настали и коначно решени до дана ступања на снагу Закона. Полазећи од наведеног значења оспорене одредбе, као и тога да повратно дејство прописа или његове одредбе постоји само уколико се исти примењује на односе који су настали и који су коначно решени (окончани) пре ступања на снагу прописа, оспорена одредба не даје повратно дејство Закону и стога, по оцени Уставног суда, није у несагласности са одредбом члана 197. став 1. Устава.

С обзиром на наведене разлоге, Уставни суд је нашао да нема основа за покретање поступка поводом поднетих иницијатива па исте, сагласно одредби члана 53. став 3. Закона о Уставном суду, није прихватио.

На основу изложеног и одредбе члана 46. тачка 5) Закона о Уставном суду, Суд је решио као у изреци.

Уставни суд је, сагласно одредби члана 49. став 2. Закона о Уставном суду, одлучио да се ово решење објави у "Службеном гласнику Републике Србије".

Председник
Уставног суда,
др **Боса Ненадић**, с.р.

Уставни суд у саставу: председник др Боса Ненадић и судије др Оливера Вучић, др Марија Драшкић, Братислав Ђокић, Весна Илић-Прелић, др Агнеш Картаг-Одри, Катарина Манојловић-Андрић, мр Милан Марковић, др Драган Стојановић и Предраг Ћетковић, на основу члана 167. став 1. тачка 1. Устава Републике Србије, на седници одржаној 22. јула 2010. године, донео је

Одлуку

*Одлука је објављена у "Службеном гласнику РС", бр.
18/2011 од 16.3.2011. године.*

Одбија се предлог за утврђивање неуставности и несагласности са потврђеним међународним уговорима одредбе члана 4. став 1. Породичног закона ("Службени гласник РС", број 18/05).

Образложење

Предлогом од 22. августа 2005. године покренут је поступак пред Уставним судом за оцену уставности и сагласности са потврђеним међународним уговорима одредбе члана 4. став 1. Породичног закона ("Службени гласник РС", број 18/05). У предлогу је наведено да је оспорена одредба Закона супротна начелу једнакости и забране сваке дискриминације предвиђене у члану 13. Устава Републике Србије од 1990. године, члану 3. Повеље о људским и мањинским правима и грађанским слободама Србије и Црне Горе, као и члану 14. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, Протоколу број 12 уз Европску конвенцију и члану 26. Међународног пакта о грађанским и политичким правима.

Предлагач сматра да су гарантовањем права из ванбрачне заједнице само трајним заједницама особа различитог пола, како је то прописано оспореном одредбом члана 4. став 1. Породичног закона, стављене у знатно неповољнији положај сличне економске и емоционалне заједнице особа истог пола, и то без разумног и објективног оправдања. Тиме, по мишљењу предлагача, особе истог пола које се налазе у битно сличној ситуацији као и особе различитог пола, постају "жртве" дискриминације на основу свог пола, односно сексуалне оријентације, а у вези са правом на приватност и правом на породичан живот. Предлагач сматра да су особе истог пола и особе различитог пола у потпуно једнакој или

битно сличној ситуацији у погледу признања статуса ванбрачне заједнице, те да им треба гарантовати одређена права као и лицима у ванбрачној заједници различитог пола (право на издржавање, на заједничко усвајање детета, на стицање заједничке имовине, на посебну заштиту од насиља у породици, на настављање коришћења закупљеног стана после смрти супружника - закупца, на ослобађање од дужности сведочења, на законско наслеђивање, на породичну пензију и др.).

Како је у току трајања поступка пред Уставним судом, 8. новембра 2006. године, ступио на снагу нови Устав Републике Србије, предлагач је поднеском од 24. фебруара 2009. године допунио предлог за оцену уставности оспорене одредбе члана 4. став 1. Породичног закона. У допуни предлога је наведено да је оспорена одредба несагласна члану 21. Устава Републике Србије од 2006. године, да је, према члану 18. став 4. Устава, пракса међународних судова обавезујућа приликом тумачења одредаба Устава које се односе на заштиту људских права, те да приликом оцене уставности оспорене одредбе Уставни суд треба да има у виду праксу Европског суда за људска права, а нарочито пресуду у случају *Karner* против Аустрије (ап. бр. 40016/98, пресуда од 24. јула 2003. године), у којој је Европски суд утврдио да се ванбрачним партнерима истог пола не могу ускраћивати права која се признају ванбрачним партнерима различитог пола, као и праксу Комитета за људска права Организације уједињених нација.

Уставни суд је на седници одржаној 25. маја 2006. године, на основу члана 64. став 1. Закона о поступку пред Уставним судом и правном дејству његових одлука ("Службени гласник РС", бр. 32/91, 67/93 и 101/05), донео Закључак да се предлог овлашћеног предлагача достави Народној скупштини Републике Србије на одговор.

Народна скупштина је 12. маја 2009. године доставила одговор у коме је наведено да из садржине члана 29. Устава Републике Србије од 1990. године произлази да су брак и породица заштићене вредности, те да се породица, пре свега, темељи на браку, као и да се изједначавају права из породичних односа деце рођене у браку са децом рођеном у ванбрачној заједници. У одговору се даље наводи да је, на основу наведене уставне норме, Породичним законом уређена и обезбеђена посебна заштита породице, као и институт брака као посебно заштићене заједнице жене и мушкарца чији је циљ заједнички живот супружника, док је оспореном одредбом члана 4. став 1. Породичног закона, правна заштита која се обезбеђује брачним заједницама проширена и на неформалне заједнице које се у свему могу уподобити са брачним - ванбрачне заједнице. Тиме се, по мишљењу доносиоца оспореног акта, не обезбеђује заштита права по основу породичног живота свим неформалним заједницама живота мушкарца и жене, већ само оним заједницама (породицама) којима се, у смислу члана 29. Устава, може обезбедити посебна заштита. Доносилац акта сматра да је неоснована тврдња предлагача да су оспореном одредбом Закона дискриминисане заједнице особа истог пола и то искључиво на основу полне припадности, будући да заједнице које се, у смислу оспорене одредбе члана 4. став 1. Породичног закона, не могу уподобити са брачном, односно које се не сматрају породицом у смислу члана 29. Устава, без обзира на то да ли су засноване између особа различитог или истог пола, заштиту могу остварити по основу права на приватност, али не и по основу права на посебну заштиту породице.

Одредбом члана 112. Закона о Уставном суду ("Службени гласник РС", број 109/07) прописано је да ће се поступци пред Уставним судом започети пре дана ступања на снагу овог закона, окончати по одредбама овог закона.

У спроведеном поступку Уставни суд је утврдио да се Породичним законом ("Службени гласник РС", број 18/05) уређују: брак и односи у браку, односи у ванбрачној заједници, односи детета и родитеља, усвојење, хранитељство, старатељство, издржавање, имовински

односи у породици, заштита од насиља у породици, поступци у вези са породичним односима и лично име. Према члану 2. Закона, породица ужива посебну заштиту државе (став 1.) и свако има право на поштовање свог породичног живота (став 2.).

Оспореном одредбом члана 4. став 1. Породичног закона прописано је да је ванбрачна заједница трајнија заједница живота жене и мушкарца, између којих нема брачних сметњи (ванбрачни партнери). Одредбом става 2. истог члана Закона прописано је да ванбрачни партнери имају права и дужности супружника под условима одређеним овим законом.

Уставом Републике Србије од 1990. године, у време чијег важења је донет оспорени Закон, било је утврђено: да су грађани једнаки у правима и дужностима и имају једнаку заштиту пред државним и другим органима без обзира на расу, пол, рођење, језик, националну припадност, вероисповест, политичко или друго уверење, образовање, социјално порекло, имовно стање или које лично својство (члан 13.); да породица има посебну заштиту, да се брак и односи у браку и породици уређују законом, да родитељи имају право и дужност да се старају о подизању и васпитању своје деце, да су деца дужна да се старају о својим родитељима којима је потребна помоћ и да деца рођена ван брака имају иста права и дужности као и деца рођена у браку (члан 29.).

Устав Републике Србије од 2006. године, у односу на који Уставни суд, сагласно одредбама члана 167. истог Устава, може оцењивати сагласност оспореног Закона, у члану 18. утврђује: да се људска и мањинска права зајемчена Уставом непосредно примењују (став 1.); да се Уставом јемче, и као таква, непосредно примењују људска и мањинска права зајемчена општеприхваћеним правилима међународног права, потврђеним међународним уговорима и законима (став 2.); да се законом може прописати начин остваривања ових права само ако је то Уставом изричито предвиђено или ако је то неопходно за остварење појединог права због његове природе, при чему закон ни у ком случају не сме да утиче на суштину зајемченог права (став 3.); да се одредбе о људским и мањинским правима тумаче у корист унапређења вредности демократског друштва, сагласно важећим међународним стандардима људских и мањинских права, као и пракси међународних институција које надзиру њихово спровођење (став 4.). Одредбама члана 21. Устава утврђено је: да су пред Уставом и законом сви једнаки (став 1.); да свако има право на једнаку законску заштиту, без дискриминације (став 2.); да је забрањена свака дискриминација, непосредна или посредна, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета (став 3.); да се не сматрају дискриминацијом посебне мере које Република Србија може увести ради постизања пуне равноправности лица или групе лица која су суштински у неједнаком положају са осталим грађанима (став 4.). Устав у члану 62. јемчи право на закључење брака и равноправност супружника, тако што утврђује: да свако има право да слободно одлучи о закључењу и раскидању брака (став 1.); да се брак закључује на основу слободно датог пристанка мушкарца и жене пред државним органом (став 2.); да закључење, трајање и раскид брака почивају на равноправности мушкарца и жене (став 3.); да се брак и односи у браку и породици уређују законом (став 4.); да се ванбрачна заједница изједначава са браком, у складу са законом (став 5.).

Предлагач је захтевао и оцену сагласности оспорене одредбе члана 4. став 1. Породичног закона са потврђеним међународним уговорима, који су, према одредби члана 16. став 2. Устава, саставни део правног поретка Републике Србије и непосредно се примењују.

Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода ("Службени лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 9/03, 5/05 и 7/05) (у даљем тексту: Европска конвенција) је предвиђено: да свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, дома

и преписке и да се јавне власти неће мешати у вршење овог права сем ако то није у складу са законом и неопходно у демократском друштву у интересу националне безбедности, јавне безбедности или економске добробити земље, ради спречавања нередра или криминала, заштите здравља или морала или ради заштите права и слобода других (члан 8.); да мушкарци и жене одговарајућег узраста имају право да ступају у брак и заснивају породицу у складу с унутрашњим законима који уређују вршење овог права (члан 12.); да се уживање права и слобода предвиђених у овој конвенцији обезбеђује без дискриминације по било ком основу, као што су пол, раса, боја коже, језик, вероисповест, политичко или друго мишљење, национално или социјално порекло, повезаност с неком националном мањином, имовина, рођење или други статус (члан 14.).

Чланом 1. Протокола број 12 уз Европску конвенцију гарантована је општа забрана дискриминације и прописано да се уживање сваког права које закон предвиђа мора обезбедити без дискриминације по било ком основу, као што је пол, раса, боја коже, језик, вероисповест, политичко или друго мишљење, национално или социјално порекло, повезаност с неком националном мањином, имовина, рођење или други статус (став 1.), као и да јавне власти не смеју ни према коме вршити дискриминацију по основима као што су они поменути у ставу 1. (став 2.).

Међународним пактом о грађанским и политичким правима ("Службени лист СФРЈ", број 7/71) (у даљем тексту: Пакт) је утврђено: да је породица природни и основни саставни део друштва и има право на заштиту друштва и државе, да се право на склапање брака и оснивање породице признаје човеку и жени када су дорасли за женидбу, да се ниједан брак не може склапати без слободног и потпуног пристанка будућих супружника и да ће државе чланице овог пакта донети одговарајуће мере ради обезбеђења једнакости у правима и одговорности супружника у погледу брака за време брака и приликом његовог раскида, те да се у случају раскида брака, предузимају мере ради обезбеђења потребне заштите деце (члан 23.); да су сви пред законом једнаки и имају право на једнаку законску заштиту без икаквог разликовања и да ће у том погледу закон забранити сваку дискриминацију и зајемчити свим лицима подједнаку и ефикасну заштиту против сваке дискриминације, нарочито на основу расе, боје, пола, језика, вероисповести, политичког и било ког другог мишљења, националног и друштвеног порекла, имовине, рођења или другог статуса (члан 26.).

Одлучујући о захтеву предлагача за оцену сагласности одредбе члана 4. став 1. Породичног закона с Уставом, Уставни суд је оцену уставности ове одредбе извршио у односу на одредбе Устава које уређују појам брака и ванбрачне заједнице (члан 62.) и начело забране дискриминације (члан 21.).

Уставни суд је констатовао да Устав у члану 62. став 2. утврђује да брак настаје на основу слободно датог пристанка мушкарца и жене пред државним органом, дајући, при том, у ставу 4. истог члана законодавцу овлашћење да уреди брак и односе у браку и породици. Одредбом члана 62. став 5. Устава утврђено је да се ванбрачна заједница изједначава са браком, у складу са законом, чиме је, по оцени Уставног суда, на посредан начин, кроз одређивање појма брака, уставотворац одредио и појам ванбрачне заједнице. Другим речима, изједначавајући ванбрачну заједницу са брачном, уставотворац је одређивање суштинских елемената потребних за настанак ванбрачне заједнице везао за постојање елемената потребних за настанак брачне. Како Устав као један од конститутивних елемената за закључење брака утврђује и различитост полова лица која дају пристанак, то се, по оцени Уставног суда, овај услов односи и на лица у ванбрачној заједници. Из наведеног следи да уставноправни појам ванбрачне заједнице подразумева заједницу мушкарца и жене.

Уставни суд је затим утврдио да је законодавац, на основу уставног овлашћења из члана 62. ст. 4. и 5. Устава, Породичним законом уредио брак и односе у породици, али и појам ванбрачне заједнице и права и дужности ванбрачних партнера. Из садржине оспорене одредбе члана 4. став 1. Закона произлази да је појам ванбрачне заједнице одређен помоћу три кључна елемента, а то су: 1) заједница живота жене и мушкарца као ванбрачних партнера; 2) дужина трајања заједнице живота и 3) непостојање брачних сметњи. Законодавац је одредбом става 2. истог члана Породичног закона, права и дужности ванбрачних партнера изједначио са правима и дужностима супружника, доводећи их у везу са сфером брака, али и породице.

Имајући у виду да је одредбом члана 62. став 5. Устава ванбрачна заједница изједначена са браком, Уставни суд је оценио да је оспорена одредба члана 4. став 1. Породичног закона, којом је ванбрачна заједница дефинисана као трајнија заједница живота жене и мушкарца између којих нема брачних сметњи, сагласна са наведеном одредбом Устава.

Оцењујући да ли се оспореном одредбом члана 4. став 1. Породичног закона повређује начело забране дискриминације из члана 21. Устава, Уставни суд је најпре констатовао да је Уставом гарантована општа забрана дискриминације. Устав не садржи дефиницију "дискриминације", али Уставни суд сматра да овај термин треба схватити на начин на који је дефинисан у ставу 7 Општег коментара број 18 (37) Комитета за људска права Организације уједињених нација, усвојеном 1989. године (dok. UN HRI/GEN71REV8, str. 185-188.). Суд је овакав став заузео руковођен чињеницом да је садржина члана 21. Устава у битном истоветна садржини члана 26. Пакта. По схватању Комитета за људска права, термин "дискриминација" означава било какво разликовање, искључивање, ограничавање или давање предности засноване на основама као што су раса, боја, пол, језик, вероисповест, политичко или друго мишљење, национално или друштвено порекло, имовина, рођење или други статус, а који за циљ или последицу имају угрожавање или онемогућавање признавања, уживања или остваривања свих права и слобода свих људи под једнаким условима. Из наведене дефиниције дискриминације у којој се "последнице" помињу заједно са "циљем", проистиче да Комитет под дискриминацијом не подразумева само непосредну, већ и посредну дискриминацију.

Уставом се у члану 21, такође, поред непосредне дискриминације усмерене на одређену категорију лица, забрањује и посредна дискриминација, која може постојати и у случају када су последице једне законске одредбе дискриминаторне. По мишљењу Уставног суда, оспорена одредба члана 4. став 1. Породичног закона има за последицу различито поступање у односу на сексуалну оријентацију лица која живе у емоционалној и економској заједници, у зависности од тога да ли се ради о лицима истог или различитог пола. Наиме, према оспореној одредби Закона, ванбрачни партнери су само особе различитог пола, а не и особе истог пола које живе у трајнијој заједници.

Међутим, према становишту Уставног суда, разликовање које је засновано на разумном и оправданом основу не представља дискриминацију. Да би утврдио да ли такав оправдан основ постоји у конкретном случају, Уставни суд је сматрао да се оцена сагласности оспорене одредбе Закона са одредбама члана 21. Устава не може извршити на ваљан начин, а да се при томе немају у виду одредбе члана 62. Устава. Одредбе о људским и мањинским правима и слободама у Другом делу Устава морају се посматрати као целина, а основна начела, међу којима је и начело забране дискриминације, морају се довести у везу са садржином појединих права и слобода која се јемче Уставом. У члану 62. Устава ванбрачна заједница је везана за појам брака, а тиме и за различитост полова лица која чине ову заједницу, јер је уставотворац задржао традиционални концепт хетеросексуалног брака као темељ заснивања породице. По налажењу Уставног суда, у одредбама члана 62. Устава налази се довољан и оправдан основ за различито поступање према заједницама

живота особа истог пола (по основу сексуалне оријентације).

По оцени Уставног суда, из свега наведеног следи да оспорена одредба члана 4. став 1. Породичног закона није несагласна са одредбама члана 21. Устава.

Оцењујући сагласност оспорене одредбе члана 4. став 1. Породичног закона са потврђеним међународним уговорима, Уставни суд је констатовао да Европска конвенција у члану 14, као и Пакт у члану 26. садрже одредбе о општој забрани дискриминације, које, поред осталог, забрањују дискриминацију по основу пола. Према овим међународним инструментима, начело забране дискриминације је акцесорне природе, будући да се односи на остваривање неког од права гарантованих тим истим инструментима. Другим речима, наведеним одредбама међународних уговора се гарантује уживање зајемчених права и слобода без дискриминације по било ком основу, као и постојање ефикасне заштите против сваке дискриминације у уживању тих права и слобода.

С друге стране, и Европска конвенција и Пакт гарантују право на брак и заснивање породице. Тако је одредбом члана 12. Европске конвенције утврђено да мушкарци и жене одговарајућег узраста имају право да ступају у брак и заснивају породицу у складу с унутрашњим законима који уређују вршење овог права, а одредбом члана 23. Пакта утврђено да се право на склапање брака и оснивање породице признаје човеку и жени када су дорасли за женидбу. Дакле, оба међународна уговора предвиђају да право на брак и заснивање породице подразумева различитост полова лица која их заснивају. Појам ванбрачне заједнице и право на ванбрачну заједницу нису уређени, односно зајемчени наведеним међународним уговорима.

Поред права на ступање у брак и заснивање породице, Европска конвенција у члану 8. гарантује и право на поштовање породичног и приватног живота, као и поштовање дома.

Европски суд за људска права и Комитет за људска права ОУН, као институције за заштиту људских права и слобода гарантованих Европском конвенцијом и Пактом, су тумачењем наведених међународних уговора, дефинисали да начело забране дискриминације подразумева забрану различитог поступања у истим или сличним ситуацијама када не постоји објективно и разумно оправдање за такво различито поступање. Поред наведеног услова, да би постојала дискриминација по основу сексуалне оријентације, различито поступање се мора довести у везу са неким од права гарантованих овим међународним уговорима.

У својој досадашњој пракси Европски суд је повреду начела забране дискриминације по основу пола из члана 14. Европске конвенције првобитно доводио у везу са правом из члана 8. Европске конвенције, и то правом на поштовање приватног живота, изражавајући став да различити третман лица по основу сексуалне оријентације може спадати у домен сфере права на приватни живот (види: пресуду Европског суда у предмету *Mata Estevez* против Шпаније, број 56501/00). Европски суд је у предмету *Karner* против Аустрије дискриминационо поступање тужене државе према апликанту због његове сексуалне оријентације, које се односило на право апликанта да након смрти партнера настави са закупом стана, довео у везу са правом на поштовање дома (види: пресуду Европског суда у случају *Karner* против Аустрије, број 40016/98). У својој новијој пракси Европски суд је у предмету *Schalk и Kopf* против Аустрије заузео став да заједнице живота особа истог пола које живе у стабилном *de facto* партнерству могу спадати у домен сфере права на породични живот из члана 8. Европске конвенције, али је у овој пресуди констатовао да питање правног признања заједнице живота особа истог пола спада у домен права у којима држава ужива поље слободне процене да ли ће и када то питање правно уредити и регулисати (види: наведену пресуду Европског суда *Schalk и Kopf* против Аустрије, број 30141/04. од 24. јуна 2010. године, ст. 92, 93, 94. и 105.).

Европски суд је у неколико случајева утврдио повреду права на забрану дискриминације у вези са правом на поштовање приватног живота, јер је нашао да тужена држава није доказала да постоји објективно и основано оправдање за различито поступање (види: пресуду Европског суда у предмету *Salguiro da Silva Monta* против Португала, број 33290/96).

Комитет за људска права је тумачећи одредбе Пакта, забрану дискриминације везивао за неко од права гарантованих овим актом. Комитет је заузео став да није свако различито поступање и дискриминаторно у смислу члана 26. Пакта, докле год је засновано на објективном и разумном оправдању (види: одлуку Комитета за људска права *Young* против Аустрије, број 941/2000)..

Из свега наведеног следи да се, сагласно потврђеним међународним уговорима и пракси међународних институција за заштиту права гарантованих тим уговорима, у односу на које је предлагач тражио оцену сагласности оспорене одредбе Породичног закона, различито поступање по основу сексуалне оријентације које је истовремено и дискриминаторно мора односити на неко гарантовано и признато право и то у ситуацији када за такво различито поступање не постоји објективно и основано оправдање.

Оспореном одредбом члана 4. став 1. Породичног закона, различитост полова, као обавезни елемент за настанак ванбрачне заједнице, стављена је у контекст брака и породичних односа. За такво законодавно уређење и различито поступање према трајнијим заједницама особа истог пола, по оцени Уставног суда, законодавац има објективно и разумно оправдање. Овакво законодавно решење објективно проистиче из одредаба члана 62. Устава, којима се не гарантује право на брачну или ванбрачну заједницу особама истог пола. Разумно оправдање се, по схватању Уставног суда, налази у заштити породичних односа и породице који се темеље на традиционалном појму брака као заједнице мушкарца и жене, те и ванбрачне заједнице која је изједначена са брачном, а у којој се права ванбрачних партнера налазе у корелацији са њиховим дужностима. Имајући у виду све наведено, Уставни суд је утврдио да је оспорена одредба члана 4. став 1. Породичног закона у сагласности и са потврђеним међународним уговорима.

Ова сфера друштвених односа, по оцени Уставног суда, спада у домен права у којима је државама остављено шире поље процене приликом њиховог уређења. Самим тим не постоје правне сметње да се особама истог пола које живе у трајнијој економској и емоционалној заједници признају одређена права која уживају ванбрачни партнери. Поједини закони већ садрже таква решења којима се гарантују и поједина права на која указује предлагач. Тако је одредбама члана 197. Породичног закона право на заштиту од насиља у породици признато не само ванбрачним партнерима и бившим ванбрачним партнерима, већ и лицима која су међусобно била или су још увек у емотивној или сексуалној вези, не одређујући при томе да ли се ради о вези особа истог или различитог пола. Према одредби члана 98. став 1. тачка 1) Законика о кривичном поступку, дужности сведочења у кривичном поступку су ослобођени брачни друг окривљеног и лице са којим окривљени живи у ванбрачној заједници, али и у каквој другој трајној заједници. Да ли ће и када законом бити гарантована и друга права особама истог пола која живе у *de facto* партнерству, а чије признање предлагач тражи, зависи од законодавца који нека од права наведених у предлогу није гарантовао ни лицима која живе у ванбрачној заједници.

Полазећи од изнетог, Уставни суд је на основу одредаба члана 45. тачка 14) Закона о Уставном суду, одлучио као у изреци.

IУ број 347/2005

Председник
Уставног суда,

Члан 507. став 2. Закона о парничном поступку

*Закон је објављен у "Службеном гласнику РС", бр. 72/2011
од 28.9.2011. године.*

Члан 507.

...

Даном ступања на снагу овог закона престаје да важи члан 203. Породичног закона ("Службени гласник РС", број 18/05).